

*Megkötöm magamat Isten kötelével,
megtöltöm szívemet Ország igéjével,
szabadságom, Uram, Néked visszaadom,
csak a szeretetre formáld át tudatom!
Megkötöm magamat társam két karjával,
Segítőül adtad minden nyavalyámban
Isten óvjon tőle: egyedül maradjak,
Vezessük el egymást, kettőnk kezét
tartsad!*

*Magunkat megkötnünk, Apánk gyengék
vagyunk,*

*Segítő kéz nélkül nehéz járni utunk,
Idősebb Testvérünk, erősíts hitünkben,
Utunkon maradjunk, segíts ebben minket.*

*Megkötöm magamat baráti kötéllel
testvéri közösség tartó erejével. Testvér, ha
eloldnám hármaskötélékem,
szembesíts magammal, légy felelős értem!*

(Bokorhymnus)

**XXX. évfolyam 2. szám
2023. február**

Bulányi Gy.: Még egyszer a megváltásról	5224
Bokros J.: Hetven év...	5226
Vörös É.: Konkoly-tolerancia	5227
Pálincás B.: Megteremteni...	5228
Gromon A.: Jézus és a helyes istenkép	5229
Sulyok G.: Megbocsátás	5231
Habos L.: Versek	5232
Máté-Tóth A.: Vallási fanatizmus	5233
Turiák I.: Isten Országá...	5237
Való Z.: Sodrásban	5242

BULÁNYI GYÖRGY

MÉG EGYSZER A MEGVÁLTÁSRÓL

A *Mag I.* közösségben Pál Krisztus keresztyének 41. és 42. fejezete a házifeladat, és Mária körbe telefonálta a tagokat, hogy legyen csak a 41. Elolvastam ezt a 41. fejezetet, az a címe, hogy *Megváltás*, és megértettem, hogy éppen elég lesz ez magában is megbeszélésre. Miről is van benne szó? Megpróbálom elmondani - megszületése után jó harminc esztendővel - magyarul: Bulányi nyelvről magyar nyelvre fordítva. A harminc évvel ezelőtti kemény birkózás nyelvről a harminc év utáni kétszerkettőnégy nyelvére. Nem tudom, hogy sikerülni fog-e az ilyen stílusváltás. Végig megyek a fejezet a ...f betűin.

a/ A megmentés szinonimái

Az Újszövetség nyelvére, görögül, Jézus megmentett minket. Az Újszövetségben 177 ízben kerül elő ez a szó. Nekünk magyaroknak ez nagyon szintelen szónak tetszett. Kitaláltunk rá egy jobb szót: felüdített, üdévét tett, *üdvözített* minket. Az európai nyelveknek jó volt a *megment* is. Lefordították a maguk nyelvére. De ha megkérdezzük ma akár egy

németet, angolt, akár egy magyart, hogy mit is csinált Jézus velünk, nem azt válaszoljuk, hogy megmentet-üdvözített, hanem hogy megváltott minket. Miért? Ez a szó csak 20 ízben fordul elő az Újszövetségben! Hogyan győzhetett? Pál a ludas: a 20 előfordulásból 9 a páli levelekben található.

b/ E győzelmének voltak segédcsapatai. Az elsőnek az a neve, hogy *Isten megszabadít minket*. Négy különböző szót használ erre, melyek 14 ízben található az Újszövetségben, s ebből 13-at Pálnál találunk. Azonos e szavak jelentése a megmentésével: harag, gonosz idő és cselekedetek, bűn, halál, Sötétség országa – ezekből szabadít ki.

c/ *Isten hatálytalanítja a bűnt*. Ez a második segédcsapat. 27 ízben fordul elő a szó az újszövetségben, s ebből 25 esik a páli levelekre. Ennek a jelentése is azonos a megmentéssel: amitől megmentődtünk, ugyanattól megszabadultunk, ugyanez lett hatálytalan számunkra. A "hatálytalanítás" ellentétes kifejezése - a "betudásnak" (vö. 38 num). Isten hatálytalanítja bünszituációnkat azzal, hogy betudja hitünket istenektetsző minősültségnek. A korábbi létszituáció hatálytalanítódik, az újabb létszituáció betudatik. Hatálytalanítás és betudás - jellegzetes nyelvi lecsapódása a nagyon is sajátos páli krisztusesemény-értelmezésnek. Ennek a fogalom párnak a segítségével fogalmazhatjuk meg talán optimálisan a páli látásmód

alap gondolatát. Isten betudta nekünk Ádám bűnét, és ezzel hatálytalanította a teremtésben kapott bűn nélküli létszituációnkat, tehát mindannyian bűnösök lettünk. Ezután Isten Krisztus által hatálytalanította Ádám bűnének a betudását, azaz hatálytalanította az ádámutánai bűnös létszituációnkat. Azáltal hatálytalanította Isten ezt a nekünk maga az Isten által betudott ádámutánai, bűnös létszituációnkat, hogy ismét betudta nekünk - immár nem Ádám engedetlenségét -, hanem Jézus engedelmességét. Isten maga végzi az ősbűn, ill. a kereszthalál alkalmával ezt a két hatálytalanítást, ill. betudást. Isten maga tesz ezekkel a hatálytalanításokkal és betudásokkal bennünket olyanokká, amilyenekké. Isten maga tett bennünket hol bűnösökké, hol istenektetszőkké.

A *kathisztémi* (kathisztémi) ige jelentése: *odaállítani valakit valami feladatra, valamivé tenni valakit.* 21 ízben szerepel szavunk az Újszövetségben. Ebből ötöt Jézus ajkán találunk: Az úr az okos és hű szolgálakat a maga házanépe és minden vagyona fölé rendeli (Mt 24, 45.47; Lk 12,42.44); valamint: *Ember, ki tett engem fölétek bírónak vagy osztónak?* (Lk 12,14).

A Corpus Paulinumban háromszor találkozunk e szóval. Az első kettő – az ökumenikus fordítás szerint: *Mert ahogyan az egy ember engedetlensége által sokan lettek bűnösökké.*

úgy az egynek engedelmsége által is sokan lettek igazzá (Róm 5, 19).

Ugyanez a vers Csia Sándor fordításában: *egy ember engedetlensége a sok embert a vétkekesség állapotába döntötte... egy ember engedelmsége a sok embert az igazságosság*

állapotába fogja visszaállítani. S a magamé: *bűnösökké tétetettek... majd istenektetszőkké tétetnek.* A harmadik páli hely: Titus tegyen valakiket presbiterekké, ahogyan őt is azzá tette Pál (Tit 1.5). - A többi hely: ApCsel 6,3 7,10.27.35 17,15; Zsid 5,1 7,28 8,3; Jak 3,6 4,4; 2Pét 1,8. (Ez a két utóbbi bekezdés azért *birkozós*, mert frissen készült, új szöveg - betét.)

E három kifejezés: hatálytalanít, betud nekem valamit, valaminővé tesz - hordozza a páli gondolkodás első lépcsőjében *letagadhatatlanul érvényesülő kívülről irányítást; azt hogy az Isten dönt a sorsomról: hatálytalanít, betud, valaminővé tesz.* Jézus nem hatálytalanítja a szolgálak hűségét és adni kész magatartását. Jézus nem tudja be a szolgálaknak más valakik hűségét ill. adni készségét, ha egyszer azok hűtlenek és adni restek. Nem hatálytalanítja sem azt, hogy rosszak vagyunk, sem azt, hogy jók; és nem tudja be nekünk másvalakinek a jó-, vagy rossz-voltát. Ezzel szemben Jézus megjutalmazza kinek-kinek a hűségét és adni készségét. Jézus tanításában az ember kovácsa a maga sorsának. Ki mint

veti ágyát, úgy alussza álmát. Ha adsz, akkor kapsz - és örökre is! S Jézus maga nem kezdeményez? De igen, rád néz, és ennyit mond: Kövess engem! De meg nem rúg, ha nem indulsz el utána.

d/ Isten megbocsát a bűnös embernek? Mért tettem kérdőjelet a mondat végére?

Azért, mert e megbocsátás a bánatunk fejében - 121 ízben fordul elő az *Újszövetségben*, *de Pálnál csak 8 ízben.* Azt gondolom, hogy nagyon fontos volt számára, hogy Jézus golgotai tettét ne minősítse bünt megbocsátó cselekedetnek. Azért volt ez számára fontos

mert ő is, más is jól tudta, hogy Isten a bűnbánónak megbocsát. De ha így van, akkor a

Golgota nem kaphatta volna meg azt a teljes emberi tehetetlenségen egyedül segíteni tudó funkcióját, amelyben Pál a Golgota értelmét látja. Nem is került bele az utolsó vacsora

páli leírásába (1 Kor 1], 24-25) ez az összes misekánonokban megtalálható kitétel: a bűnök bocsánatára. Csak Máté szövegében találjuk azt (Mt 26,26-28).

e/ Isten kivásárolja az embert a bűn hatalmából. Az Újszövetségben 28 ízben találjuk

ezt a szócsaladot. De ebből 13 esik a páli levelekre. Megszabadít, hatálytalanít, kivásárol – ezek a segédcsapatai a páli megváltás-hangsúlynak.

f/ S ebből következik, hogy Jézus áldozattá telte önmagát. 13 ízben dokumentált ez Pálnál. Nem tette magát azzá. Csak odahelyezte életét, és Kaifás tette őt azzá. Magam sem tettem a Jónás- és a Lékai-tanács áldozatává magamat. Ők tettek áldozattá engem, ha tettek.

A jézusi önértelmezés szerint Jézus mindenekelőtt önnön céljának szolgálatában fizette

le a kereszthalál árát, mert nem maradhatott hűséges a Szentháromságból hozott

viselkedési normákhoz anélkül, hogy a Sátán ki ne akolbólítsa őt a világból. Jézusnak is,

minden embernek is, árat kell fizetnie azért, hogy hűséges maradjon Istenhez; ahogyan

minden komoly célnak az elérése árat kíván az embertől. Fizetünk - magunk magunknak,

hogy elérhessük a célt. Ha az Isten Országa a célunk, akkor oda kell helyeznünk életünket

szabad zsákmányként a Sátán számára. De nem neki fizetünk, hiszen nincsen közösségünk

vele. Ezt a cél elérésével szükségképpen együtt-járó árlefizetést nevezünk áldozatnak. Ha a

célunk az Isten Országa, akkor az árlefizetés - az Istenhez ragaszkodó hűségünk oltárán

meghozott áldozat. Árat-lefizetésről, áldozatról beszélhetünk tehát, de váltságdíjról nem (KIO 27e).

BOKROS JUDIT

HETVEN ÉV, TÖBB MINT HARMINCÉVES IRODALMI BARÁTSÁGGAL

Bakonyi Istvánnak és Cserta Gábornak még sok terve van. A székesfehérvári irodalmi élet két jelentős szereplője, Bakonyi István és Cserta Gábor barátsága mögött több mint harminc év van. Mindketten idén, 2022-ben ünnepelték a 70. születésnapjukat – beszélgetésünk apropóját ez adta.

Bakonyi István és Cserta Gábor barátsága már több mint harminc éve tart – az irodalmi rendezvényeken és a hétköznapiakban is számíthatnak egymásra

Hárman ülünk a József Attila-díjas irodalomtörténész, Bakonyi István belvárosi lakásában: ő és Cserta Gábor zenész isznak egy áldomást, majd belevágunk a közös születésnap örömei, illetve az emlékek felidézésébe. Utóbbiba persze csak óvatosan, hiszen ha mindent el akarnának mesélni, akkor legalább egy hétig ott kellett volna ülnöm.

A dátumokról: mindketten 1952-ben születtek, Cserta Gábor július 18-án, Bakonyi István pedig július 30-án. Maga a születésnap összejövetel azonban a közeli dátum ellenére sem volt közös, mindkettőjüknek külön estje volt nyáron a Vörösmarty Társaságnál, illetve a Szent István Hitoktatási és Művelődési Házban. Cserta Gáborét a társaság szervezte, és mint mondta, ő nem is akart ennek egyáltalán ekkora feneket keríteni, hiszen jellemzően az irodalmi estek kísérője, és nem főszereplője. Azért persze örült, hogy gondoltak rá, és a Cserta-esten ő maga volt a középpontban, közönség pedig igen szép számmal érkezett.

Hasonlóképpen volt népszerű Bakonyi István köszöntése, amelyre három hölgy szövetkezett. Az irodalomtörténész

felesége, Tóth Ilona Farkasi Csillával és a Szent István Művelődési Ház igazgatójával, Jakubekné Ágnessel fogott össze, hogy július végén meglepetés esttel ünnepeljék Bakonyit, akinek a tiszteletére egy kiadvány is készült. Ebbe a barátok, családtagok,

pályatársak, tisztelők írtak személyes sorokat az ünnepeltnek. A rendezvényen pedig az átlagnál magasabb volt az irodalmárok, költők, írók, kritikusok egy négyzetméterre jutó száma. És természetesen – nem sokkal a saját születésnap estje után – Cserta Gábor itt is zenélt, méghozzá igazi ínycsiként ógörögül adott

elő több éneket. Ebből is látszik e két személy jelentős szerepe a székesfehérvári kulturális, irodalmi életben, illetve életútjuk, tevékenységük összefonódása. Nade hogy is kezdődött ez? – kérdeztem a két hetvenestől. Kiderült, hogy az 1980-as évek végén, a Nagycsaládosok Országos Egyesületének megalakulása után találkoztak először, mivel négygyerekesként mindketten az alapító tagok közé tartoznak. Az országos szervezet megalakulása után Székesfehérváron is csináltak helyi csoportot, amely Németh László íróról kapta a nevét (mert ő is nagycsaládos volt). Ez aztán idővel megszűnt, illetve átalakult. Szóba került aztán még egy Confessio-est is, amely azért emlékezetes, mert Bakonyi ekkor ajánlott először verset Csertának megzenésítésre. Ez pedig történetesen éppen az én édesapám, Bokros János tanár-költő „Fölépítjük a templomot” című verse volt, amely azóta Cserta Gábor számára amolyan himnusszá vált. Ő egyébként templomi gitárosnak is tekinti magát, és kiderült: idén éppen 50 éve, hogy elkezdett zenélni a székesfehérvári Szent István-székesegyházban. Bakonyival pedig onnan kezdve kéthetente összeültek beszélgetni, hogy kivel és mely verssel érdemes foglalkozni, mit érdemes megzenésíteni. Ez nagyjából a mai napig is így van, csak más keretek között. Tehát nem feltétlenül kéthetente találkoznak, és Gábor sokszor magától is felfedez szerzőket. Ám az alapvető kapcsolódás és közös érdeklődés megmaradt. Illetve közös vonás, hogy mindketten más alkotók – költők, írók – műveinek bemutatásával, népszerűsítésével szeretnének adni valami értékeset az embereknek, mindenki a maga módján, a maga előképzettségével. Időközben pedig mindketten az újjáalakult Vörösmarty Társaság tagjai lettek, és annak eseményein rendszeresen részt vesznek, szerepelnek. Az irodalmi, kulturális kapcsolódáson túl a hétköznapiakban is számíthatnak egymásra – vallották egyöntetűen. Arról, kit hogyan érint a hetedik X betöltése, Cserta Gábor így

nyilatkozott a maga részéről:

„Világéletemben fiatalabbnak éreztem magamat egy tízzel a valós koromnál. Ez most is így van, és remélem, hogy így is marad.” Bakonyi István pedig így vélekedett: „Jó nyugdíjasnak lenni, én hét éve az

vagyok, ugyanakkor ez jelzi az idő múlását is. Ilyenkor ezzel már naponta szembenéz az ember, ám ez a dolgok rendje.”

A kerek évfordulások remélik, hogy még sokáig járhatnak együtt a zenéktől, versektől ékes irodalmi ösvényeken.

VÖRÖS ÉVA

KONKOLY-TOLERANCIA VIGASZKERESÉS VÉSZTERHES IDŐKBEN

*„De amíg az emberek aludtak, eljött az ellensége,
konkolyt vetett a búza közé, és elment.”
(Mt 13,25)*

Az ünnep utáni leállóságban telefonon végre elértük egymást rég nem látott-hallott barátnómmal. Beszélgettünk, amibe részemről némi panasz is vegyült. S mivel felelősnek érezzük magunkat egymás lelkivilágáért, hát a túlsó vég neki is fogott az innenső megreparálásának. A jóakarató szavak halmazában aztán egy ihletvillanásnyira megcsendült két szó: „búza és ocsú”. Mivel ezek nem titkoltan biblikus háttérűek, nekiálltam a mélyreásásnak, mert már tudtam, hogy – mosolyt és képzettársítást félretéve – szíven talált az újévi textus.

Hiszen mint minden igehirdető az óév végén, én is a jövőt fürkészem, mégpedig nemcsak félállásban. Nem tudok ólmot önteni (csinálják azt a „dögivel” a fegyvergyárak), és nem születtem Jeremiásnak, hogy prófétáljak, de megrémiszt a jelenem, és aggódom népem, a népek, és persze benne a magam sorsáért. Ugyanakkor hiszek az Égi Szikrában, amely bevilágít, ha nem is hosszú távot, de legalább a 2023-at.

Szóval bevillant a búza és az ocsú, példázatos szóhasználat: a búza és a konkoly, vagyis gyom. S az örökzöld kérdés: Ha az Isten országa Jézus eljövetele óta már közöttünk van, akkor a világ miért nem tiszta búzatábla? S ami a terméshozamot illeti, az idei év politikai fegyvercsörtéi is bő konkoly-terméshozamot ígérnek. Miért nézi el az Úr Isten azt, a búza élet-halál harcát, amikor is a konkoly véres hatékonysággal fojtogatja?

A búza és konkoly történetének jelentősége egyes teológusok szerint a tékozló fiú példázatával vetekszik. Volt olyan igehirdető, aki szerint az utóbbi minden vasárnap fel kellene olvasni, mert nem lehet elégszer elmondani, hogy Istentől nem lehet olyan messzire kerülni, hogy ne állna ki a kapuba, és ne várna haza. De miért olyan fontos a búza és a konkoly példázata, amely leginkább negáció, azaz arról szól, hogy mit nem szabad csinálni? Mert egy forradalmian új harcmodorra tanít: a türelemre. Ami nemcsak rózsát terem, de búzaéletet is ment.

Nézzük meg tehát közelebbről a példázatot azzal a nem titkolt, szent haszonleséssel, hogy megtaláljuk benne számunkra 2023 üzenetét. Szedjük is rögtön újhegyre:

1. Teremnek konkoly-emberek, akik tetszik–nem tetszik, belegyökereztek Isten országába.
2. Kérnünk kell a megkülönböztetni tudás kegyelmi ajándékát, mert ami a fölműves számára egyértelmű: ez búza, ez pedig a konkoly, az a lelki élet terén összetéveszthető.
3. A megkülönböztetni tudás nem jogosít fel a gyomlálásra.
4. Sőt: Tartassanak könyörgések a konkoly-toleranciáért, mert ez életben maradásunk kulcsa.
5. Isten országában történik olyan botanikai lehetetlenség, transzcendens mutáció, hogy a konkoly búzává alakul. Mert működik az újjáteremtő erő, a konkoly-megváltás.
6. A konkolyra fókuszáló gondolatok helyett erősíteni kell búza-küldetésünket.

A bibliai realitás szerint vannak olyan besötétedett korszakok, éjszakák, amelyek a konkolyvetők számára csúcspontok. Amikor két kézzel és gazdagon hintik a gonoszszógot. Militarizálják már a csecsemőket is, hogy az anyatejjel szívják magukba a „Ne hagyd magad!”, az „Üsd-vágd, nem apád!” működésmódot.

S mivel Isten felhossa napját mind a jókra, mind a gonoszokra, hát megterem mindkettőt. S bizony a konkolyuralom idején még intenzívebb a búzanyomorítás.

De ezzel együtt erőt történni fog 2023-ban még valami: a szétválasztás. A szembenézés a valósággal: ez itt a búza, ez meg a konkoly. Még ha az utóbbi mindent beborítana is, létezik, terem még ezen a földgolyón a tiszta búzatudat is.

A szétválasztás hallatán vészjelezhetnek a főállású kételkedők: Egy újabb „tiszták mozgalma”? De valljuk be, manapság bizony derekas munka a megkülönböztetés, a szétválasztás. Mert könnyen beleveszhetünk a búzautánzatok rengetegébe. (Többnyire a konkolyvezérek deklarálják magukat mega-búzának.) Viszont, ha túlbuzog bennünk a szétválaszthatnék, ugyan ki óvhat meg a kárhözatos címkézéstől? Nem félő-e, hogy leocsúzzuk a búzát? Nagypénteken végül a jézusi életműre is hivatalosan kimondatott a konkollyá nyilvánítás, s a Barabások lettek búzadiccsfényel övezve.

Hát igen, itt rejtőznek a megcsinálhatósági határok. A szétválasztás isteni hatáskör. Égi Segítség, ihlet kell ehhez is, szemgyógyító ír, hogy látva lássunk és hallva halljunk, és megértsük: vannak munkák, amiket Isten nem akar átruházni.

Meg aztán le kell állítani magunkban a föl-föltörő megválthatnékot. Ne akarjon a búza nekigyürkőzni, és átgyúrni a konkolyt a maga képére és

hasonlatosságára, mert ez nem misszió, hanem balgaság. Inkább őrizze meg az „Ez van” realitását, s a „piszkos munkát”, a konkoly-megváltást, bízva a Teremtőre.

A megkülönböztetés ajándéka, vagyis kegyelme azonban nem jogosít fel bennünket a tisztogatásra. S itt jön be – számomra legalábbis – 2023 teológiai kulcsszava: konkoly-tolerancia. Mert kontinensek jelenleg olyan vehemenciával akarnak gyomot irtani, s fejlesztik ki a konkoly-pusztítás csillagászati arzenálját, amivel a búzának még az írmagját is kiirtják. Lenni vagy nem lenni – egyre inkább ez itt a kérdés, és már nem csak a búzatudatúak számára.

Szóval e világ fiai sóvárogva várják a globális konkoly-tolerancia tréningjének megjelenését. Mert életben maradásunk tékje, hogy visszatérjünk a jézusi alaptételhez: „Vegyétek föl magatokra az én igámat, és tanuljatok tőlem, mert én szelíd és alázatos szívű vagyok – és nyugalmat találtok a lelketeknek” (Mt 11,29).

Igen, tanuljuk, mert nem úgy születünk, hogy tudjuk. Tőlem tanuljátok – üzeni Jézus, mert mások mást tanítanak.

De hát egy ilyen égisz militarizált világban ez nem öngyilkos evangélium? Jézus szerint a konkolyirtás ütközik a tíz közül az egyik, a „Ne ölj!” parancsolattal, emberléttünk, együttélésünk alapokmányával. A Krisztus-követésben szenvedni szabad, szenvedést okozni nem szabad. Az össznépi konkolytalanítás hatáskör-túllépés, ami elkerülhetetlenül háborúba torkollik.

Tisztogatás helyett evangéliumi türelem a jézusi recept, akkor is, ha konkolyközelségben maradni a búzának élet-halál harc. Ki kell várni az aratás idejét, tudva azt, hogy az újjáteremtő erő az Ő hatalmában van. Istenközelségben történhet üdvös mutáció: a kereszten szenvedő egyik lator konkolyélete búzavéget ért a „Velem leszel a mennyországban” ígéretével.

Mondogatták egy messziről virító, részeges, konkoly-emberre, hogy nem érdemes neki újabb esélyt adni, mert úgyis eljártssa. „Kutyából úgysem lesz szalonna.” Csakhogy az Isten országa vajon nincs-e tele olyan szalonnával, ami mind kutyából lett?

Mert nézzünk csak magunkba: Melyikünk lelkivilága tiszta búzatábla? Önsorsrontásunk kezdete a be nem ismert konkoly-jelenlét. Júdás nem tudott mit kezdeni az árulásával. Kiszaggatta magából, s az életébe került. Az önmagunknak megbocsátani nem tudó önmarcangolási rohamok leginkább a búzatudatunkban tarolnak.

Mégis hihetünk abban, hogy a szelíd és alázatos Égi Tekintet éltető kenyérgabonának lát bennünket. Mert a szintén áruló Pétert Jézus „Szeretsz-e engem?”-

kérdése erre ébresztette rá. Jóllehet olykor túlerőben van a konkoly, de a búza-megbízgatás nem évül el.

Ha teremnek is bőven nemesnövény fojtogatók – kint a nagyvilágban és a belső szobánkban is – a búza inkább meghal..., aztán harmadnapon újra kicsírázik, és terem százannyit. De – és talán itt kell keresni az evangéliumot – akkor sem lesz belőle más, csak búza.

PÁLINKÁS BERTALAN

MEGTEREMTENI A MINIMUMOT – KÁRPÁTALJAI HÉTKÖZNAPOK A HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN EGY ÖNKÉNTES DIÁK SZEMÉVEL

Az Egyetemi Katolikus Gimnázium végzős diákja, Pálinkás Bertalan, önkéntesnek jelentkezett Kárpátaljára, hogy teljesítse a kötelezően előírt közösségi szolgálatot. Az ukrajnai háború következményeivel szembesülve elszántsága csak fokozódott. Személyes hangvételű írása alább olvasható.

Kezdek mindent a legelejétől, az a biztos.

Amikor 2022 februárjában kitört az orosz–ukrán háború, az első napokban én is elvicceltem a dolgot. Kis idő elteltével látszódtott, hogy ez durva dolog. És ekkor nagyon tehetetlennek éreztem magam. Tenni akartam valamit, de nem tudtam, mit csináljak. Július elején botlottam bele egy körlevélbe, hogy önkénteseket keresnek Kárpátaljára, ahol egy nagy adomány raktárlogisztikai munkájában kellene segítség. Kis gondolkodás után jelentkeztem, mert valami extrával akartam a kötelező ötven óra közösségi szolgálatot „letudni”. Akkor még semmit nem tudtam arról, milyen a helyzet a határ túlsó oldalán.

Az első út: légiriadó szirénái...

Július végén kimentem egy szűk hétre. Így kerültem kapcsolatba a Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálattal. Ekkor ismertem meg Schumicky Marist, akiről később kiderült, hogy az EKG-ban érettségizett 2009-ben. Ő a helyi önkéntes koordinátor. Csináltam, amit kellett, vezettem targoncát, teherautókkal segélyt szállítottunk, besegítettem a segélyszállításba.

Ekkor szembesültem először a háború minden következményével. Hallottam a légiriadó szirénáknak zúgását. Láttam apák nélkül élő családokat. Lelkileg felkavaró napok voltak. Kintlétem legelső napján eldöntöttem, hogy visszajövök! Azért, mert van feladat, mert lehet segíteni, és mert kell is.

A második út: barátságok alakulnak...

Augusztus közepén, amikor újra mentem, szoltam barátomnak, osztálytársamnak, Nagybányai-Nagy

Balázsnak, jöjjön ő is. Azon a héten is hasonló önkéntes feladatokat bíztak ránk, mint az elsón. Ekkorra alakult ki jó barátság köztem és az ott élők között. Szeptemberben, amikor itthon kezdődött a tanítás, tudtam, jó ideig nem mehetek segíteni, hiszen végzős diák vagyok. Előre kinéztem az őszi szünet hetét, hogy akkor lesz újra lehetőségem. Gyűjtöttem magam mellé embereket az osztályból.

A harmadik út: nincs áram...

Október 30-án délután négyen, Baráth Réka, Fodor Vazul, Balázs és jómagam nekiindultunk a határnak. A legelső reggelünkön, valamikor hat óra környékén, légiriadó ébresztett. Gondoltam, ha már fölébredtünk, akkor induljon is a nap, de... nem volt áram. Nem gondoltuk volna akkor, hogy kis idő múlva ez lesz ott a természetes: nincs áram! Ezen a héten már más feladatok is megtaláltak minket. A helyi férfiak vagy elmenekültek a kötelező katonai szolgálat elől, vagy bujkálnak, ezért szakemberhiány van. Amikor Vazul említette, hogy ért az elektromossághoz, nagyon örültek, mert a környéken a sok áramszünet miatt tönkrementek az elektronikai berendezések. Villanyt szereltünk hát a beregszászi Fedák Sári Színházban, próbáltuk a működéshez szükséges, minimális feltételeket megteremteni.

Furcsa volt megtapasztalni, hogy a fronttól több száz kilométerre is jelentkeznek olyan problémák, hogy nincs áram, nincs víz, nincs fűtés: nincs meg mindaz, amit mi a 21. században természetesnek veszünk, mert nélkülözhetetlen az alapkényelmünkhöz. És ez még csak az előjele volt annak, hogy hamarosan Kárpátalján is hatalmas probléma lesz, hiszen közelít a tél, jön a hideg és a sötétség.

A negyedik út: nincsenek kiszűrődő fények...

Decemberben, amikor három napra mentem segíteni abban, hogy generátorokat tudjunk rákötni az épületekre – hiszen legalább a legalapvetőbb eszközöknek üzemelniük kell –, már naponta csak egy-két órát volt hálózati áram. Abban a néhány napban próbáltuk megteremteni annak a lehetőségét, hogy egy épülő gyermekfogorvosi rendelő két betápláláson keresztül is működhessen. Este az utcákon úgy jártunk, hogy közvilágítás se volt, még ablakokból kiszűrődő fények sem látszódtak.

Az ötödik út: segítség kell...

A 2023-as évet is Kárpátalján kezdtük Vazullal. Január 2-án indultunk, öt napot töltöttünk ott, és amit a fogorvosi rendelőben decemberben elkezdtünk, sikerült befejeznünk. Beépítettünk mintegy kétszáz méternyi vezetékot, tizennégy biztosítékot, egy fáziskapcsolót és megannyi szükséges apróságot.

Ukrajnában nagyon nagy probléma, hogy a műszaki boltok áruellátása is akadozik, sőt gyakran egyáltalán nem lehet megkapni alapvető anyagokat, amelyek a

szereléshez kellene. Volt, amit Magyarországon kellett megvenni és a hátunkon átcipelve odavinni, így tudtuk csak beszerezni.

Kárpátalján most ahhoz, hogy az emberek élhessék hétköznapi életüket, segítség kell.

GROMON ANDRÁS

JÉZUS ÉS A HELYES ISTENKÉP

Megszoktuk, hogy Jézusban elsősorban a tanítót, a gyógyítót vagy az „utat”, az erkölcsi példaképet lássuk (konzervatívok: a Megváltót), vagyis azt, aki számára elsősorban a tanítás, a gyógyítás vagy a helyes magatartás a fontos; ezek (és egyebek) persze mind fontosak, és nem szabad kijátszani őket egymással szemben; de ritkán gondolunk arra, mennyire **központi jelentőségű volt** Jézus számára az istenkép kérdése, a helyes istenkép; átfésültem az evangéliumokat, és kiderült, hogy szinte-szinte mindenütt erről van szó, olykor csak közvetve, de sokszor közvetlenül – olyan helyeken is, ahol megszoktuk, hogy egészen más lássunk mondanivalónak.

Itt van mindjárt a „nyolc boldogság”; e mondások második fele arról beszél, milyen az Isten, ugyanis az általános alany mögött („majd megvigasztalják őket, kielégítik őket, nekik is irgalmaznak...”) a görögben az ún. *passivum divinum* áll, Isten körülírása: „Isten megvigasztalja, kielégíti őket, irgalmas lesz hozzájuk...”: Ilyen az Isten!

Nem egyszer erről van szó a *gyógyításokban* is; például, amikor odaviszik hozzá a bénát (Mk 2,5), akinek Jézus azt mondja: „Isten megbocsátotta bűneidet”; gyógyításával azt fejezi ki, azt erősíti meg, hogy Isten nem olyan, aki betegséggel bünteti a bűnt. – Sajátos esetei ennek a *szombati gyógyítások*: azt fejezik ki, hogy Isten jósága, gyógyító ereje szüntelenül árad, szombaton is (vö. Jn 5,16-17: „Atyám szüntelenül munkálkodik, ezért én is...”).

Egyáltalán a *szombat megtartása* körüli egész vita; Jézus azzal dönti el, hogy azt mondja: „Nem úgy van az, ahogy hiszitek, ti. hogy Isten önmaga kedvéért, saját dicsőségére rendelte el a szombat megtartását (2Móz 35,1-3), hanem az ember javára alkotta meg (Mk 2,27).

Itt vannak aztán a *rituális tisztaság* kérdései (tisztátalan ételek, állatok, emberek – leprások, vámosok, pogányok – kerülése; halottak érintése, szexualitás stb.; vö. Mk 7,14-16); ezeknek a tétje: mitől, hogyan válik tisztává az ember Isten előtt, s a jézusi mondanivaló: Isten nem olyan, aki előtt ilyen szabályok betartásával tisztává lehetne válni.

Egyáltalán a *vallásosság* kérdése: imádság, alamizsna, böjt (Mt 6); „Istent nem lehet sem lekenyerezni, sem kipipálni a legszentebb vallási gyakorlatokkal sem”, tanítja Jézus; vagy ami talán még

súlyosabb: „Istenhez nem vezet közvetlen út, az emberek megkerülésével nem lehet jóban lenni vele” („Ha ti nem bocsátotok meg, mennyi Atyátok sem...”: Mk 11,26).

Jézus legnagyobb, legjelentősebb példabeszédei is szinte mind az istenképet tisztázzák, egészen konkrétan azt, hogy Isten – bár nem igazságtalan, de – nem igazságos, hanem *minden igazságosságon messze túllépve*, határtalanul jó: a gonosz szolgáról (Mt 18), a kései szőlőművekről (Mt 20), a „tékozló fiúról” (Lk 15), a farizeusról és a vámosról (Lk 18); vö. még a két adósról (Lk 7), vagy arról, hogy „fölkelti napját jókra és gonoszokra” (Mt 5 – vö. kifejezetten: Mt 5,20: „Ha igazságosságotok messze fölül nem múlja...”, és Lk 6,32-36: „Legyetek tehát irgalmasok...”).

A sort még hosszan lehetne folytatni (néhány példa: Mt 6,25-33: Isten tudja, megadja...; 13,24-30: Isten nem irtja ki a gonoszokat; Mk 5,19: Izrael Istene irgalmas a nem zsidók iránt is; 9,31: Isten „kiszolgáltatja” az embert; 12,1-16: Isten a végtelenségig jó és remél; 12,26-27: Isten számára nem léteznek halottak; Lk 11,5-8 – 18,2-5: Isten mennyivel jobb...; 13,1-3: Isten nem bosszúálló; 14,28-32: Isten megfontolta...). Lezárásul említsük meg azt, hogy Jézus nemcsak szóval tanított a helyes istenképről, hanem *gesztusaival is*: egy asztalhoz ült vámosokkal és utcanőkkel (Mk 2,15), megérintette a leprást (Mt 8,3), teológiai párbeszédet folytatott egy „erkölcstelen” és „eretnek” nővel (Jn 4,7-26), hagyta, hogy egy utcanő olajjal kenje meg a lábát, és hajával törölgesse azt (Lk 7,37-38) – s talán a leglátványosabb: betért Zakeushoz, a sokszorosan bűnös fővámoshoz (Lk 19), nyilvánvalóvá téve: „Ilyen az Isten! Lehajol az elveszettekhez! Ingyen megbocsát! A maga részéről közösséget vállal!” (Vö. Lk 15,1-2.3-7.8.10!)

Míndez azonban még csak a dolog egyik része, ha úgy teszük, az elmélet; **gyakorlati jelentősége** többek között (mert hiszen most eltekintünk erkölcstani, egyháztani vagy éppen liturgiai következményeitől) abban mutatkozik meg, hogy

a) úgy tűnik, a vallási hatalmasok elsődlegesen ennek az istenképnek a hirdetése miatt *üldözték Jézust, sőt ki is végeztették*; már rögtön az elején, egy szombati gyógyítás után azt olvassuk: „...tanácskozást tartottak ellene arról, hogyan pusztítsák el” (Mk 3,6), ill. „...üldözték Jézust, mert mindezt szombaton művelte” (Jn 5,16); ezután is számtalanszor került konfliktusba a vallási vezetőkkel, amikor tanításával vagy viselkedésével a fenti istenképről tanúskodott: a béna meggyógyításakor (Mk 2,7: „Hogyan beszélhet ez így? Istent gyalázza!”), a rituális tisztaság és a korbán kérdésében (Mk 7), a gonosz szőlőművesek példabeszéde nyomán (Mk 12,1-6.10-12), a tizenhét éves beteg asszony vagy a vízkóros meggyógyításakor (Lk 13,14; 14,1-3) és persze amikor betért Zakeushoz (Lk 19,7); az utolsó csepp a pohárban pedig „a templom megtisztításának” nevezett jelenet, amelynek lényege,

hogy Jézus Istenével kapcsolatban nincs helyük az áldozatbemutatóknak, mert azok a szeretettel ellenkező cserekereskedelmet jelentenek ember és Isten között; ezután ismét azt olvassuk, hogy a főpapok és az írástudók keresték a módját, hogyan pusztíthatnák el őt (Mk 11,18);

b) Jézus *érdemesnek tartotta a kivégzést is vállalni* annak érdekében, hogy hűséges maradjon az általa bemutatott istenképhez; ez a logikus következtetés adódik akkor, ha helytálló, hogy Jézus számára központi jelentőségű volt a helyes istenkép, illetve hogy elsősorban ennek (és persze az ebből fakadó következtetések) hirdetése miatt üldözték, majd végezték ki; ha kezdettől mindvégig nem szembesítette volna a vallási vezetőket azzal, hogy „nem olyan ám az Isten, amilyenek ti gondoljátok, hanem olyan, amilyenek én hirdetem”, akkor jó eséllyel még hosszú évekig taníthatott és gyógyíthatott volna „Isten nagyobb dicsőségére”, s aztán „ágyban, párnák közt” halhatott volna meg.

Függelék: Ha fenti fejtegetéseim helytállóak, akkor talán az is érthető, miért kockáztattam (egyések szerint „provokáltam ki”) a kiközösítést egy „bizonyíthatatlan” és „elvon” elméleti állítás miatt; abban az alternatívában ugyanis, hogy Jézus (keresztváltása után) „feltámadt”-e, vagy (tetszhalála után) „magához tért”, *az istenkép forog kockán*: ha „feltámadt”, akkor Isten olyan Varázsló, aki tetszése szerint nyúlhat bele a történelem eseményeibe; ha „magához tért”, akkor Isten olyan Teremtő, aki tiszteletben tartja teremtésének maga alkotta törvényeit. E két felfogásból egymással homlokegyenest ellenkező istenkapcsolat, erkölcsiség, egyháztan (stb.) következik, és – legalábbis elméletileg – homlokegyenest ellenkező emberi történelem; hogy milyen történelem következett a Jézus feltámadására vonatkozó egyházi hitből, tudjuk; hogy milyen történelem következhetett volna Jézus istenképéből, illetve annak logikus következményeiből, sajnos csak feltételezhetjük.

SULYOK GÁBOR

MEGBOCSÁTÁS

Jézus azt mondta, hogy vegyétek a Szentlelket, akinek megbocsátjátok, annak meg lesz bocsátva, akinek megtartjátok, meg lesz tartva. máshol meg azt olvassuk, ha nem bocsátotok meg az ellenetek vétőnek, nektek sem lesz megbocsátva. Most akkor mindenkinek meg kell bocsátani, vagy nem? Egyesek jól begyakorolt választát szinte hallom: Az egyháznak feladata és megbízatása, hogy Isten helyébe lépjen és ítélkezzen az emberek bűnei fölött, illetve ami ennél sokkal komolyabb, örök sorsuk felől. Az Isten azonban nem csinál belőlünk pótisteneket legalábbis abban az értelemben, hogy helyette valamit is tegyünk, például

helyette ítélkezzünk. Adjuk meg, és hagyjuk meg Istennek, ami Istené, és nyugodjunk meg, marad még nekünk is tennivalónk éppen elég, akár éppen a megbocsátás dolgában. Világosan megmondta, hogy ne ítélkezzünk, mert mi is ítélet alá fogunk esni. Van hatalmunk! Igen! Van hatalmunk önmagunk fölött, indulataink, rossz indulataink, haragunk, kényszeredett megbocsátásaink fölött, hogy az igazi, megbocsátó, szerető Isten ügyében munkálkodjunk. A jézusi kijelentés, "hatalomátvitel" erre és csak erre vonatkozik, vagyis hatalmunk van hinni és megvalósítani a jézusi Istenországot, miközben mindent másodlagosnak vehetünk.

Ez nem azt jelenti, hogy emberi feladatainkat sutba dobhatjuk, és mosolyogva mondhatjuk: jó az attól, hogy rossz, hiszen hálából Istennek kutya kötelessége gondoskodni szükségünkről és kijavítani, amit csak tessék-lássék tettünk. Jézus nyilvános működésének célja az volt, hogy meghirdesse a végső időket. Ebben a végső időben teljesedett be Jézus szavai és tettei nyomán az Isten országa. (Lk 4,16-20) Azt mindenképpen hozzá kell tenni, hogy Jézus letette az alapkövet, amire nekünk kell továbbépíteni az Istenországot. Nincs kész semmi, csak annyi, amennyit mi hozzáteszünk! Az Úr lelke rajtam, ő kent fel engem, hogy hirdessen a szegényeknek az evangéliumot, küldetésem van, hogy hirdessem a szegényeknek az evangéliumot – olvassuk máshol, küldetésem van, hogy hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak a látást, az új fényt, megszabadítsam az elnyomás alatt lévőket, és meghirdessem az Úr kegyelmének esztendejét, és ez a nap a mai, a most! - olvassa názáreti zsinagógában. - Rudolf Schnackenburg fogalmaz valahol és így folytatja: Fájdalmas, hogy életünk nem a Jézus által meghirdetett boldogságra és értékrendre épül. Nem szívesen azonosulunk a mondattal: boldogok az irgalmasok, mert ők képesek a megbocsátásra, mert bennünk kielégítetlenség marad. A Jézus által kínált boldogságok nem hogy boldogítanak minket, hanem a szerencsétlenség, kifosztottság, perifériára szorulás érzését ültetik belénk. Jézus boldogsága számunkra egyenesen boldogtalanságot jelent. Egész jelen emberi életünk éppen arra épül, az boldogítja, az élteti, ami Jézus szerint maga a szerencsétlenség. - Nem véletlen, amit Jézus figyelmeztetésként mond: "Csak az részesedik az Isten országából, aki mondja és hiszi!" Azt is mondja: Az Istenország valóban eljött! és Jézustól ez nem csupán egy pedagógiai fogás! Nincsenek mentségek a számunkra, nem magyarázhatjuk a jelen életre, a jelen országra vonatkozó boldogtalanságunkat, hogy a túlvilágra tesszük át, a túlvilágra toljuk át az egészet, amikor majd egyszer, ki tudja mikor, nélkülünk, *Isten által* megvalósul az Istenország. Veszélyes és félreérthető válasz ez, leginkább azért, mert nem válaszol a kérdésre: Az Istentől kapott talentumunkat mire kaptuk, és melyek a mi valóságos talentumaink?

Egy biztos, mi nem a világ meghódítására kaptuk, nem a világ lábunk zsámolyához tevésére, hanem szolgálatra, jelesül az Istenország megvalósítására. Nem isteni talentumok azok, még ha mégannyira is annak látszanak, amelyek nem az elfogadást, a megértést, a megbocsátást, a másokért valószínűt, a szeretetet teremtik újjá, mert ezek a mi talentumaink! Hiába ragasztunk bármi másra isteni matricákat, azok mögött üresség van és ezzel csak önmagunkat csapjuk be.

Jézus küldeni akart minket! Melyik az az ember, aki egyénileg, vagy családjával együtt képesnek és alkalmasnak érezné magát a felszólításra:

Menjete báránként a farkasok közé, tegyetek tanítványommá mindenkit, menjete a bűnösök, a betegek, a bénák, süketek, némák, nyomorékok és nyomorultak, züllöttek és kitalítottak közé, menjete a börtönben szenvedőkhöz, a gonosztevőkhöz, és a halálraszántak közé, hogy megvihessétek az evangélium örömhírét, hogy nekik is adva van a lehetőség, hogy emberileg, a megbocsátás biztos tudatában boldogok lehetnek.

HABOS LÁSZLÓ

VERSEK

ősz van...

ősz van és csend
 szeretem az őszi csendet
 ahogy észrevétlen átölel
 és nem enged bánatosan sími
 se jókedvvel hangosan nevetni
 csak figyelni enged és látni
 s látom ahogy nesztelen földet ér
 a vöröses majd röviddel később
 a rozsdásbarna és vele a sárga falevél
 s lábam mellett hangyák szorgoskodnak
 a rothadó alma körül az elszáradt fűben
 s egy eltévedt sárgarigó röppen
 és nekem dalol a kopasz almafa ágáról
 s a frissen darált szőlőlé illata száll
 a késői szüretelők távoli kertjéből
 s a felhőtlen ég némán hozzám szól
 és mutatja hogy merre kell mennem
 s röpke életemnek huncut percei
 észrevétlen elszőknek az őszi csendben

örömkönnyek

a Nap
 ez augusztusi délutánon
 könnyeket csalt
 szemembe
 könnyek
 melyek örömben hulltak
 hogy tehetek valamit

Istenért
odaadtam
mert elvették tőlem
ami legfontosabb lehet
e Földön
Szabadságom
ezüstös fényben csillogott
kezeimen a bilincs
néztem
boldogan
a hatalmas vasfüggönyt
ami elzárta tőlem
a múltat
új élet
kezdődött számomra
a rácsok mögött
Istennel
szeretem a csendet

szeretem a csendet
amely mindig ajándékkal lep meg
olykor üzen valami nagyon szépet
máskor pedig nekem szegezi a vétkem
szeretem a csendet
amely felerősít mindent bennem
a jót amit majd még meg kell tennem
s a rosszat amit Isten már elfelejtett
szeretem a csendet
melybe Isten annyi titkot rejtett
sok jövőbe mutató szent jelet
amelyre csak a holnapok csendje felel

ember maradok
apám s anyám
hallgatott a szóra
lettem s vagyok
apám s anyám
tanított a jóra
kaptam s adok
apám s anyám
a jövőm hol van
hisz képmás vagyok
apám s anyám
hallgatok a szóra
s ember maradok

szelíd lázadó
Merza Józsefnek
szóltál csendben egy nemet mondtál
az elvtársakkal szembeálltál
tetted amit ott tenned kellett
hogyan hű maradhass Istenedhez

nem ékesítette kezéd a kard
ha nincs ellen mondd: minek a had

nincsen gyűlölet benned se harag
a szeretetnek adtad meg magad

a szeretet mondd: nem képes ölni
csak megbocsátani s bűnöst ölelni
azzal hogy kezeidre került a lánc
megtörted a hosszú néma elnyomást

találkozás

hívtál
de rohanó életemben a dübörgő
zajok
elnyomták a hívó hangod
tükörcéphem
nézem de nem ismerem magamra
keresek régen kimondott szavakat
csend van
rohanásom megállítom egy percre
s felnézek a falon függő keresztre
s levetem
harcaimtól megtépázott álarcom
tudod s tudom még a fiad vagyok
s kérem
atyám vétkeim ne tartsd számon
csak add a szent megbocsátásod
hogyan lássam
tisztá arcod a végtelen fényben
s hogy megőriztem-e tükörcéphem

a Golgotán...

csak úgy
könnyű léptekkel
mintha lennék angyal
keresztemmel az úton
nyomodban nyomot hagyva
világ szemében ostobán
bevégezni a Golgotán

equinoxe

napnak tűzésében ég a hold
equinoxe
mérlegen a jó és a rossz
múlt és jövő
a csendben megsemmisül
elvézrik a közöny
ragyog az igazság
az Ó igazsága
ébredés
a jelenben
nincs tévedés
se homályos tükör
csak egyengetett út
s a végén az a kitárt ajtó
s azon túl a felséges rend
és az átölelő végtelen

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS VALLÁSI FANATIZMUS

Egész Európát megrázták a párizsi merényletek. Eleddig soha nem látott állásfoglalás-lavinát indított el a magánemberek millióitól kezdve egészen a legmagasabb szintű állami és vallási vezetők köréig. A megszólalók egyetértenek a terrorizmus elítélésében, de nem értenek egyet a felelősség megoszlásában. Szélsőségesnek tekintem azokat a kijelentéseket, melyek a Charlie Hebdo karikaturistáit a szólásszabadság mártírjaiként szentté avatják, s azokat is, amelyek őket okolják tragikus sorsukért, indirekten felmentve a terroristák felmenthetetlen akcióját.

Most még friss a lemészárolt áldozatok fölötti gyász, de a temetés után el kell kezdeni egy mélyebbre nyúló reflexió megalkotását Európáról, a szabadságról és a vallási együttéléstről. Mert akárhogy is, sokan hangsúlyozzák, hogy a vallási dimenzió hanyatlik Európában, mégis a társadalom publikus szférájában a vallás hatóereje egyik európai országban sem tekinthető a múlt lassú agóniájának. S bár a terrorcselekményt nem tárgyyszerű szoros összefüggésbe hozni az iszlám vallással, a vele kapcsolatos diskurzus mégis ráirányítja a figyelmet a fanatizmus vallási gyökereire.

(Fanatizmus-ismérvek)

A fanatizmus kifejezés eredetileg a latin fanaticus értelmében olyan személyt jelöl, akit az istenség teljesen lefoglal és inspirál. A kereszténység első századaiban olyan vallási megszállottakra alkalmazták, akik a keresztény közösségek hitétől eltérő vallási hagyomány követői voltak, majd a modern kortól kezdve a túlfűtött kegyesekre és rajongókra.

Ma a vallási fanatikusok elsősorban nem valamely vallási közösség és nem is valamely vallás speciális csoportját jelentik, hanem egy bizonyos kritikátlanul lelkes attitűdöt a vallási igazsággal és közösséggel szemben.

A szociológia a fanatizmussal kapcsolatban autoriter és elnyomó közösségi struktúrákról beszél, a politikában a társadalmi szereplők túlzott illetékességi tudatát, az ideológiai alapú felhatalmazottságot és a saját cél elérésével kapcsolatos erőszakos kompromisszumképtelenséget azonosítja a fanatizmussal. A filozófia az igazság kizárólagos felfogását és a kritikai gondolkodás elutasítását azonosítja a fanatizmussal.

A vallási fanatizmus ezeket a jellegzetességeket ötvözi a vallási közösségekben, a vallási igazságokhoz és tanításhoz való hozzáállásban. Általános kísérőjelenségei a dogmatizmus, erkölcsi felsőbbrendűségi tudat és a kinyilatkoztatottnak vélt igazságokkal kapcsolatos fundamentalista pozitívizmus.

A vallási és más fanatikus beállítódás kialakulásához és megerősödéséhez sokban járulnak hozzá a közösségek erős, karizmatikus egyéniségei, akik olyan lenyűgöző hatással képesek az egyetlenné kikiáltott igazságot a tagok felé közvetíteni, hogy ezzel csitítják vagy akár teljesen el is altatják a kritikus kérdéseket. Nem csupán megfosztják, hanem megmentik a tagságot a felelős döntés, a mérlegelő lelkiismeret terhetől és a személyes döntés felelősségétől. Egyfajta kihelyezett tudatként helyettesítik a vallási forrásokat, a vallási hagyományokat, saját, személyes meggyőződésüket, küldetésstudatukat állítván ezek helyébe. Köztudott, hogy a fanatikus vallási rajongók általában nem ismerik saját vallásuk elsődleges szent forrásait, a Bibliát vagy a Qur'ant. A vallási hagyományok számukra a vezető állásfoglalásainak kontemporalitásába sűrűsödve vannak jelen. A közösség tisztasága és küldetésstudata a kívülállók bűnösségével, dekadenciájával lesz szembeállítva. A közösségen belüli ellentmondást nem tűrő vezetés a közösségen kívüli ellentmondások akár erőszakos megtörésébe csaphat át, amelyre jó példa az Aum Shinrikyo Japán szekta elhíresült merénylete a tokiói metróban, hogy egy korábbi, nem iszlámhoz kapcsolódó esetet említsünk.

A fanatikus attitűdöt szokás szociopátiás személyiségzavarra is visszavezetni, amely érzéketlen a környezetre, képtelen a társadalmi viselkedéshez kapcsolódó felelősségvállalásra, és hajlamos az erőszakos konfliktusmegoldásra.

Az ilyen személyiségzavarral rendelkezők értelemszerűen vonzódnak a fanatikus közösségekhez és fundamentalista szemléletekhez, mert az ezekkel való azonosulás tág teret ad patológiájuk kiéléséhez. Ugyanakkor hiba lenne a vallási fanatizmust pusztán a túlbuzgók személyiségzavarára visszavezetni, mert ezáltal hangsúlyárnyékba kerül a közösségek dinamikája, valamint a vallási tanokhoz és érzelmekhez való kapcsolódás jelentősége.

Az iszlám fanatizmussal kapcsolatban leggyakrabban a dzsihádot említődik, amely eredetileg a vallásról való pozitív tanúságtételt jelentette, majd később a vallás védelmének kötelezettségét. Bizonyos radikális iszlámisták újraértelmezik a dzsihádot, egyrészt azért, hogy személyeket, mozgalmakat vagy országokat az iszlám ellenségének kiáltanak ki, másrészt azzal, hogy a dzsihádot, helyesebben a kis dzsihádot (dzsihádot al asgar) összekötik egyfajta áriatannal és célkitűzéssel, amit az iszlám fasizálódásának neveznek a téma specialistái. Ilyen csoportok és mozgalmak a ma közismertté vált Iszlám Állam mellett az algériai Iszlám Üdv Front (Front Islamique du Salut) vagy Erbakan Jólét Pártja (Refah Partisi) Törökországban, s ezek katonai alakulatai, mint például az Iszlám Fegyveres Erők Csoportja (Groupe Islamique Armée) Algériában, melyek ezt a vallásteológiát a konkrét terror ideológiai muníciójaként használják fel.

A vallási fanatizmus által vezérelt politikát és az erre

építő államokat pária államoknak nevezik, melyekre az európai értékekkel szembeni összeesküvés és a terrorizmus támogatása jellemző. Derrida ezt a logikát, bár nem az iszlámra vonatkoztatva, a „kirekesztő stigmatizáció” logikájának nevezte. Ennek a diskurzuslogikának a lényege az elnevezéssel, névadással történő ellenségkijelölés, amely révén bárki és bármi ellenséggé tehető, hogy el lehessen és el is kelljen határolódni tőle. S amint az „iszlám” elnevezés egyre inkább konnotálódik a fundamentalizmus, fanatizmus és terrorizmus megjelölésekkel, annál inkább válik a kirekesztés áldozatává.

Másik oldalon pedig amint Európa és Amerika mindinkább egyet jelent az ellenséggel, a hitetlenséggel és az arab érdekek támadásával, annál könnyebb Európát fenyegetésként értelmezni, s a lakosságot önvédelemre izzítani.

A megbélyegzés és kirekesztés szerves részét képezi az európai és Európán kívüli demokráciáknak és még inkább a nem demokratikus berendezkedésű országoknak. E vonatkozásban is érvényes azonban, hogy Európa, annak nyugati fele sem homogén.

(Toleranciaadatok Európában)

Detlef Pollack és munkatársai a münsteri egyetem vallás és politika kutatócsoportjában 2010 nyarán öt nyugat-európai országban (Németország, Franciaország, Dánia, Hollandia és Portugália) vizsgálták reprezentatív mintán, hogy a válaszolók fenyegetve érzik-e magukat hazájukban más kultúrák által. Az igen válaszok az összes országban nagyjából negyven százalékot tettek ki, ami azt jelenti, hogy tíztől legalább négy ember úgy véli, a sajátjától eltérő kultúra fenyegeti. Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a vallási sokféleség kulturális gazdagodást jelent-e vagy inkább konfliktuspotenciált, Németország és a többi négy vizsgált ország között jelentős az eltérés.

Míg az előbbiben a konfliktuspotenciál kapta a magasabb értékeket, addig az utóbbiakban a kulturális gazdagodás. Franciaországban a megkérdezettek 81 százaléka gondolta úgy, hogy a vallási sokféleség gazdagítja a kultúrát. Abban a Franciaországban, amely Európa-szerte a laicitásáról híres, s talán éppen ezért, mert a közhatalmától megfosztott vallások a kulturális és civil társadalmi területen társadalomépítő és szociális érzékenységet és gyakorlatot növelő szerepre vannak „kényszerítve”, ha a társadalmi presztízst meg akarják őrizni, és saját missziós céljaikat el akarják érni. A különböző világvallási hagyományokhoz való viszonyt tekintve a felmérés azt mutatta, hogy a muszlimokkal szemben a legalacsonyabb a pozitív hozzáállás, de az is 50 százalék felett van a megkérdezettek körében, míg a zsidósággal, a hinduizmussal és a buddhizmussal szemben a pozitív attitűd 70 százalék fölötti.

Ebben a kérdésben Németország szintén a többiekétől eltérő képet mutat, mert ott a muszlimokkal szembeni pozitív attitűd a nyugati tartományokban csak 34

százalék, míg a keletiekben, tehát a volt NDK-ban csupán 26 százalék.

Végül az iszlámmal kapcsolatos negatív előítéletek közül ezekben az országokban elsősorban a nők hátrányos helyzetét asszociálták a válaszolók, míg az erőszakpotenciált alacsonyabbnak tekintették. A párizsi terrorcselekmény tükrében drámai látni az erre a kérdésre vonatkozó válaszmegoszlásokat, ahol az erőszakpotenciál változójának összesen 21 százalékot adtak a francia megkérdezettek, a többi vizsgált országhoz képest messze a legalacsonyabbat.

(Európa-kérdés)

Mik azok a társadalom- és kultúraformáló tényezők, amelyek változása hozzájárult ahhoz, hogy Európában is megjelenjenek a vallási fanatizmusok? Miközben erre a kérdésre koncentrálok, mindenképpen szeretném hangsúlyozni, hogy magával a kérdéssel sem szándékozom alátámasztani azt az új ateista propagandát, miszerint minden vallási meggyőződés eleve a fanatizmus melegágya, s a fanatizmusra a vallás kulturális és politikai kiszorítása lenne az adekvát válasz.

A párizsi terrorcselekmény körüli viták első megközelítésben a vallási érzékenység és a szólásszabadság egymásnak feszülő szenvedélyeiről szólnak. Mélyebbre ásva azonban rámutatnak arra a tagadhatatlan tényre, hogy amit a liberális Európáról s annak egységet teremtő értékeiről gondoltunk, az összeomlóban van. A kulturálisan új összetételű Európában az együttélést és együttműködést megalapozó értékek diskurzusa zajlik. Európa távolabbi történetének görög-latin, zsidó, keresztény, muzulmán kultúrforrásai beletorkollottak a francia forradalom hármasszempontjára álmódott szekularitás vallásába: szabadság, egyenlőség, testvériség, valamint a demokrácia és az emberi jogok szekuláris bibliájába. Az egyre színesedő Európa nemcsak az iszlám bizonyos felfogásának erőteljes jelenléte révén találkozik az alapértékeire vonatkozó kihívásokkal, hanem az emberről, társadalomról, természetéről való gondolkodás paradigmatiszta változásai révén talán még inkább.

Daniele Herviu-Léger francia szociológus szerint az európai hagyomány szakadozott láncolatának újrafűzése folyik, amely a posztsekuláris társadalom egyéni és közösségi identitásának legalapvetőbb kortárs művelete. Erre a megközelítésre rímel a Gyáni Gábor által hangsúlyozott emlékeztető közösségek új társadalmi és kulturális szerződésének szükségessége. Európa nemcsak belső, organikus fejlődése miatt kényszerül újraalapítani magát, hanem a globális viszonyok radikális áttrendeződése miatt is. Európa véglegesen posztkoloniális provincia, s egyre világosabbá válik számára az is, hogy az a bizonyos kulturális egység és harmónia, amit filozófusai és politikusai a minap még állítottak, inkább a mai viszonyok elrendezéséhez felhasznált, érdekvezérelt visszavetítés.

Európa régióiban a vallásról általában az állam és egyház szétválasztása, a vallás individuális szférába

szorulása és a vallásgyakorlás hanyatlása vonatkozásában szokás tárgyalni. Amint a kereszténységre érvényes, úgy az iszlám sem kivétel az alól, hogy az egyes hívők vallási attitűdje jelentősen különbözhet egymástól. A kereszténységben legalább 3-4 vallási attitűdöt mutatnak a szociológiai vizsgálatok: az intézménynek nagy jelentőséget tulajdonítót, a barkácsolt vallásosságot, a vallási érdektelenséget és a vallási tanok és intézmények elutasítását. A José Casanova és mások által is felvetett közvallási dimenzió felerősödése és az európai kultúrában gazdagon jelen lévő újraelvarázsolás motívumai a vallással kapcsolatos közfelfogás újragondolását is sürgetik. A II. világháborút követő Európa-projekt még a kereszténység társadalom- és emberfelfogására alapult szekuláris felhasználásban. Nem lehetünk egészen bizonyosak azonban abban, hogy Európa megtalálta volna azokat az új alapokat, amelyekre posztkereszténynek látott mai és holnap világát építhetné.

(Türelem a sürgetésben)

A vallási fanatizmus kortárs európai jelenléte a kulturális és politikai elbizonytalanodás következménye és kísérő jelensége. Az alapvető kérdésekre adott fundamentális válasz egyik oldalon a múltból vett vagy múltba vetített értékek és támpillérek egyértelműségének hangsúlyozása, másik oldalon pedig a partikuláris válaszok dialógusképtelen, esetenként erőszakos érvényesítése. A vallási fanatizmus jelenségén keresztül egy sokkal súlyosabb és alapvetőbb problémára láthatunk rá, s ha kezelésének fenntartható módját keressük, akkor erre a mélyen húzódozó identitásproblémára kell koncentrálnunk.

Durva leegyszerűsítés ugyanis Európát a felvilágosodással azonosítani, vele szemben pedig az iszlámot a fundamentalizmussal. Egyik oldalon a racionalitás, másikon az irracionalitás, egyiken a szekularizáció, másikon a vallási dominancia és a szentírás szó szerinti értelmezése. Amint a felvilágosodás projektje nem volt sohasem Európában az egyetlen kulturális és politikai tendencia, hanem a különböző európai országok nagyon is különbözően viszonyultak ehhez a jelentős kezdeményezéshez, ugyanúgy az iszlám is sokszínű kulturális régió, Szaúd-Arábiától Egyiptomon át Törökorszáig.

Nem pusztán az iszlámról, hanem a kereszténységről, a TávolKelet vallásairól és az új vallási mozgalmakról is árnyalt ismeretekre és dialóguskész ítéletalkotásra van szükség. A történelmi és gazdasági ismeretek mellett a vallási ismeretek legalább annyira nélkülözhetetlenek a plurális Európában történő eligazodás számára. Most az iszlámmal kapcsolatos tudáshiány tűnik akutnak, ám a zsidóságról és a kereszténységről való ismeretek mennyisége és hitelessége legalább annyira hiányos.

Sokan gondolják, hogy a vallási dimenzió, éppen az elfogadhatatlan fanatizmus és vallásra hivatkozó terror

miatt, egyszerűen ignorálandó.

Peter Sloterdijk veti fel, hogy talán az indifferentizmus lenne a megoldás, amely távol tartja magát az elkötelezettek és kiválasztottak fásasztóan hipermotivált színházától. Lehet ez az ajánlat a személyes meggyőződés szintjén alkalmas alapállás, de a társadalmi dimenzió kezelésében lehetetlen a sztoikus távolságtartás.

Manapság számos ország politikusai kiáltanak a törvények szigorításáért, a gyűlöletbeszéd tiltásának kiterjesztéséért, ami ellen más politikusok a szólás- és művészeti szabadság védelmében szólalnak fel. Évszázadokon át Európában is az egyház és az állam szavatolta a regionális együttélés szabályait. Az egyházi és állami tanítás és törvénykezés gondoskodott azoknak a határoknak a meghúzásáról és stabilitásáról, amelyek biztosították az egységet és harmóniát. Befelé az eretnekekkel és a szakadárokkal, kifelé pedig az idegenekkel szemben.

A modern világ a központi hatalmakkal és hegemoniákkal szembeni kritikus távolságtartással jellemezhető, aminek az is a következménye, hogy a társadalmi béke fenntartásának feladatát a folyamatosan bírált és kikezdett hatalom nem képes elvégezni. A szabadságot garantáló és toleranciát követelő törvények egyre kevésbé alkotnak harmonikus egységet. A különböző érdekeket érvényesíteni törekvő emlékezetközösségek szabadságuk korlátozását látják abban, ha a törvények az egymás mellett élésre, netán a közös érdekek megvalósításában való együttműködésre kötelezik őket.

Ami a XVIII-XIX. században még inkább harmóniában volt - a társadalmi egység állami és kulturális garanciája -, az mára egymással szemben áll - a kulturális szabadság nevében elvitatják az állam illetékességét a tolerancia törvényi biztosításában.

A globálissá vált világban a kultúrák együttélése, keveredése egyre kevésbé a migrációval, mint inkább a tolerancia kihívásával jellemezhető. Kétségtelen, hogy Európa gazdag országai, az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország stb. az immigránsok problematikájával foglalkoznak, mert jólétük további biztosítását fenyegetve érzik. Ugyanakkor ezekben az országokban mára már félre nem tehető arányokban vannak jelen több generációs migrációs háttérrel rendelkező családok, akik egykor úgymond érkeztek, de mára már belül vannak. A sokféleség együttélésének kultúrája a világ legnagyobb kihívása ma, talán nem túlzás azt sem állítani, hogy legalább akkora, mint az egyenlőtlen nyersanyageloszlás vagy az Észak-Dél törésvonal problematikájának kezelése.

A különböző társadalmi rétegekkel és csoportokkal szembeni tolerancia kultúrtörténete talán a felekezetek közötti békével kezdődött (Torda), aztán azzal folytatódott, amikor a nők lassan választójogot nyertek, majd a férfiakkal való egyenértékűségüket és egyenjogúságukat viszonylag eredményesen vívták ki.

Később fontossá vált a feketék egyenjogúságának elismertetése, s ma az LGBT irányultság elfogadtatásáért vívnak számosan küzdelmet. A világ lassan és sok áldozat árán tanulja a toleranciát, a mások érzékenységére való odafigyelés hétköznapi és politikai kultúráját, amelynek kivívásában és begyakorlásában elsősorban inkább a civil társadalom jeleskedik, bár a civil és vallási diplomácia is jelentős eredményeket ért el.

Európa európaisága általánosságban véve sikeresen interiorizálta a felekezetek, a nők vagy a zsidók érzékenységét, és nemcsak törvények tiltják az ezekkel szembeni intoleranciát, hanem rendes esetben a civil társadalom is felhorkan, ha megsértik őket. Az utóbbi évtizedben az iszlám érzékenység megértése és figyelembevétel az európai feladat, ha nem akarná a kontinens újraépíteni a kirekesztés magas falait.

Hans Küng svájci teológus már 20 évvel ezelőtt világethöz projektjének küldetésnyilatkozatában leszögezte, nincs túlélés béke nélkül, nincs béke a vallások békéje nélkül, és nincs béke a vallások között a vallások önkritikája nélkül. A kereszténység önkritikája erőteljes és közismert. Az iszlám önkritikája kevésbé. Navid Kermani iráni származású német író hangsúlyozta kölni beszédében, melyet a párizsi terrort elítélő demonstráción mondott, hogy a muszlimok feladata és felelőssége elérni, hogy az iszlámról ne a terror és az erőszak jusson az emberek eszébe, hanem a szabadság és az igazságosság, ne az elnyomás és a büntetés, hanem a kultúra és a humor. „Az ember vagy a hitben testvéred, vagy az emberségben” - idézte Ali ibn Abi Talib VII. századi kalifát.

A kereszténység és az iszlám vallástörténete egymástól eltérően alakult az utóbbi mintegy két évszázadban. A kereszténység olyan kiüresedést és funkcióváltást tapasztalt meg a felvilágosodással kezdődő időszakban, amit az iszlám most szenved éppen. Számára a kortárs kommunikációs ritmus rettenetes sebessége azonban sokkalta nehezebbé teszi az elkerülhetetlen feladatot. Az iszlám őshonos területén még inkább, mint az európai országokban, ahol a többség már megtalálta a modern európai iszlám útját, és konstruktívan vesz részt a kontinens kulturális átalakulásában.

A vallási fanatizmus által felvetődő kérdés tehát voltaképpen Európa alapértékeire vonatkozik, és háromszintű választ kíván: politikait, civil társadalmi és egyénit. Mindhárom területen csak választöredékekkel találkozunk, s a kiforratlan alapokra épített döntés és cselekvés végső soron csak az alapvető probléma elodázását szolgálja.

A fanatizmus az azonnali megoldások híve, krízisből él. Az igazi válaszok türelmes elemzést és hiteles önreflexiót követelnek, a vallásoktól is. Tariq Ramadan hangsúlyozza, hogy az európai iszlámnak nem az önvédelmi önreflexióban áll az ereje, hanem abban, hogy saját kulturális forrásaira támaszkodva aktívan részt vesz azoknak a kérdéseknek a megválaszolásában, amelyek előtt az egész kontinens áll.

TURIÁK ILDIKÓ

ISTEN ORSZÁGA ÉS MAGÁNTULAJDON?

(4.)

4. Isten Ország, vagy magántulajdon!

4.1. Nincs recept

Töprengésem végéhez közeledve megmerem vallani: már amikor hosszúra nyúlt eszme-futtatásom leírásához hozzáfogtam, magamban már eldől, amit a bevezetőben kérdésbe tettem. Ennyi érvelési kísérlet után le merem írni a címadó mondatot is kijavítva. Meggyőződésem, hogy Isten Ország és magántulajdon nem árulhat meg egy gyékényen. Tovább megyek. Azt is gondolom, hogy a magántulajdon életerős alternatíva nélkül a világ és az emberi élet pusztulásához vezethet.

Az olvasó mérlegelhetette érvelésemet, ellenőrizheti következtetésem teljességét. Ez után ő maga is dönt. Az utolsó, a legfontosabb, de egyben legnehezebb kérdés akkor merül fel, ha nézetazonosságban vagyunk.

Mihez fogjunk ezután? Aki türelmet, figyelmet szentelt tengeri kígyóvá növekedett gondolatmenetemnek, joggal várhatja, hogy most valami, lehetőleg egyszerű, könnyen kivitelezhető recepttel álljak elő. Várakozását megértem. Jogosságát nem tagadom. Mégis sajnálattal meg kell valljam, hogy nem rendelkezem ilyen recepttel. Nem találtam a Szentírásban sem, és lelkiismeretem hangjaiban sem. Bevallom, el is bizonytalanítana, ha találnék. Túlságosan is beleillene abba a másik világunkat a legnagyobb veszéllyel fenyegető logikába, hogysem annak alternatívája lehetne. Továbbá az emberi együttélés sokkal bonyolultabb annál, hogysem azokra egyszerű receptek, egyedül üdvözítő megoldások ajánlhatók lennének.

Akkor hát mégis mit tegyünk? Hallom a mind türelmetlenebbé váló kérdést. S hallani vélem azt is, amint az olvasó a maga készítette kézenfekvőnek tetsző receptkísérleteket záporozza felém. Adjuk el, adjuk oda mindenünket? Vonuljunk kommunába? És így tovább. Én pedig sem igent, sem nemet nem tudok mondani. Nem tudok, mert összetettebb, bonyolultabb a kérdés, hogysem rövid igennel, nemmel elintézhető volna. Nem tudok, mert úgy hiszem, hogy a másféle logikából nem egyetlen, hanem számtalan, — csupán a másféle logikára építkező voltában azonos —, helyes alternatíva lehetséges. Nem tudok, mert a támadási pontot illetően az efféle receptkísérletektől gyökeresen különböző támadási pontot tekintek bármely alternatíva nulladik feltételének.

Mindent el és odaadva, barlanglakásba költözve, fűszoknyával — állatbőrökkel ruházkodva, gyűjtögetésből élve, visszajuttatva magunkat a történelem előtti időkbe, feltétlenül alternatívát

valósítunk-e meg? Nem hiszem. Motiválta és motiválhatja az állati léthez közelebb eső szinten is ugyanaz az embert, ami a XX.sz. végi szinten, és eredménye is lehet ugyanaz.

A kommuna jelenthetne ugyan alternatívát (pontosabban jelenthetné az alternatíva egyik változatát), de nem szükségképpen jelenti is. Számos példa mutatja, hogy az élet- és vagyonszféra bizony nem sok valóban újat produkáltak. Életközösségük a legaprólékosabb szabályzással is csak az elviselhetőség határáig jutott. Vagyonszféra címén csupán az egyéni tulajdonlástól tudtak megszabadulni, de közösen is csak: "magántulajdont" tudtak létrehozni.

Nem tagadom, hogyan is tagadhatnám, hogy a mindent odahagyás Szt. Ferencet szülhet.

Nem tagadom, magam is megtapasztaltam, hogy a szocializmus-kommunizmus kísérletébe való alámerülés, mint ahogy e túlélő rend karjaiba zuhanás olyan felismerésekhez és indítástásokhoz juttathat, amelyre enélkül aligha juthattuk volna. Nem zárom ki, alapom sincs rá, hogy az itt és ott is felbukkanó kommuna-kezdeményezések elkerülnek az említett zsákutcákat, s valódi alternatíva formálódhat köreikben. Nem vitatom, magam is meggyőződéssel vallom, hogy az ilyen és más hasonló elszánások, katartikus tapasztalatok nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy világunk jelenlegi logikájával homlokegyenest szembe menetelni képesek legyünk.

4.2. Bizalom és remény

Azt szeretném csak nyomatékosan újra hangsúlyozni, amit korábban már érvekkel alátámasztani megkíséréltem. Végzetes tévedés lehet, ha a magántulajdon megszüntetését, annak egyik módozatát állítjuk gondolkodási, cselekvési programunk homlokterébe. A magántulajdon nélküliség következmény. Csak úgy, mint a magántulajdon világa. Bizalom és remény következménye az egyik, bizalmatlanság és félelem a másik. Isten időtlen világa és annak földi mása valóban nem ismeri a magántulajdont. Ez azonban végeredmény, vagy legalábbis a dolgok közepe. Az odáig vezető út minden millimétere bizalommal és reménnyel van kiköveztve! Az Ország földi határait átlépve, a teljesség, az örökkévalóság felé tartó mérföldek kövezete is ugyanebből az anyagból van és lehet csupán. Úgy szorul vissza az enyém-tied gyilkos huzakodása teremtette sivatag, ahogy növekszik a bizalom és remény. Ennek növekedés függvényében tudja egyre inkább átformálni az ember gondolkodását és magatartását a másik logika. Ennek függvényében kap növekedő életteret a "miénk" csuda világa.

Lehet, hogy számos elő- és társfeltételt említhetnék még. Mégis elsőnek gondolom logikailag és praktikailag a bizalmat, majd azonnal utána a belőle származó reményt.

Nagyon fontos, hogy értelmünk kemény munkával kibányássa az erkölcsi igazságokat. Elengedhetetlen, hogy képesek legyünk az igaznak meglátottakat elszántan, szívósan akarni, valósítani. De mindezeket megelőző fontosságú, hogy szembenézzünk tudattalanunk mélyével, ahol a bizalmatlanság és félelem ismeretlen, megszelídítetlen szörnye lakik. Szörny addig, amíg meg-nem-ismerjük, meg-nem-szelidítjük. Ellene dolgozik annak, amit igaznak meglátva, megtenni akarunk. Ezért nem irányulhat értelem és akarat, különösen gyökeres változtatásokat kívánó kérdésekben, közvetlenül arra, amit el akar érn. Egy kis kerülőt kell tennie önmagunkon, saját tudattalanunkon belül! Meg kell ismernie és meg kell szelídítenie az ott lakó erőket, hogy azok értelmünket és akaratunkat támogató jó tündérékké váljanak.

Miről is van szó? Némi költőiséggel egy már magam sem tudom hol olvasott mesével próbálok válaszolni: volt egyszer egy ember: a rengetegen keresztül vitt az útja. Alkonyodott, köd volt, esett a hó és süvített a szél. Kezében bottal, fejszével ellenségtől — vadállattól félve sietős léptekkel haladt célja felé. Egyszerre zajra lett figyelmes. Egy közeledő alak körvonalait látta a távolban. Bizonyára egy medve — gondolta — az állat elleni védekezésre készen, Az alak közeledett. Közelebről már kivehető volt, hogy ember. Akkor pedig csak rossz szándéka lehet. Mit is keresne jó ember ezen az úton, ebben az időben. Már majdnem szemközt álltak, amikor felismerhető volt az arca is. A szorongó vándor leejtette a fejszéjét és ölelésre tárta a karját. A testvére volt.

Közel kell mennünk embertársainkhoz, hogy felismerhessük benne a testvért. Azt, aki maga is fél, de talán nálunk is jobban vágyik rá, hogy ne kelljen félelme meghatározta kényszerpályáján továbbhaladnia.

Közelebről meg kell ismernünk a bennünket körülvevő világot, hogy az rossz szándékú, ellenséges hatalomból Nap fivérére és Hold nővérré, farkas testvérré szelídüljön.

Közelébe kell férkőznünk az Istennek, hogy a csak a mi képzeletünkben létező kiszámíthatatlan szeszélyű félelmetes kényúr helyett megláthassuk azt, aki Ő valóban: a tékozló fiú, gyermekéért aggódó, azt tárt kapuval, ölelő karral, örvendező lakomával váró atyját. A mi Atyánkat.

4.3. A kooperáció feltétele: információ

Elmondhatom mindezt sokkal kevésbé költőien, Hankiss Elemér Társadalmi csapdák c. tanulmányának rövid összefoglalásával, a szociológia nyelvén. Nem éppen „fakadásfriss” mű, 1979-ben látott napvilágot. Az azt ihlető gondok, a jelen tanulmányom tárgyát is képezik. Huszonöt év alatt mit sem veszítettek aktualitásukból. A filozófiát, etikát, pszichológiát, a politika tudományt már a korábbi századokban is foglalkoztatta az önérdek és közös érdek összehangolásának problémája, s általában a társadalmi

dilemmák. Századunkban azonban új oldalról a szociológia tudományának szemszögéből kerültek megvizsgálásra, mégpedig új, és nemcsak új, hanem régebbi, de minden korábbinál élesebben felvetődő kérdésekre irányítva a kutatók figyelmét. Ezek a tudósok a harmincas évektől kezdve a kísérleti és matematikai módszerekkel elemzik az emberi — közösségi együttélés törvényszerűségeit. Ezekre épül fel a szociálpszichológia, a kommunikáció-kutatás, a szervezet és vezetéselmélet, a politológián belül a konfliktus-kutatás, a játék- és döntésemélet. A Hankiss-tanulmány ezek, mindenekelőtt a játékelmélet segítségével próbál a századvég— világvég gondjaira gyógyírt találni.

A játékelméleti kutatások első szakaszában, a 30-as és 40-es években, az elméleti alapvetés és a matematikai-logikai apparátus kidolgozása folyt.

A második korszaka ennek a kutatásnak az 50-es évekre esik. Ebben a korszakban a játékelméleti apparátus az agresszív stratégiák "kidolgozásának és optimalizálásának fontos" eszközeként lett népszerűvé a politikai és gazdasági élet irányítói körében. Olyan stratégiák kidolgozását remélték a játékelmélettől, amelyek biztos sikert és maximális hasznot ígérnek az ellenfelekkel vagy ellenséggel folytatott kíméletlenül célra törő "játszmákban". Ebben a korszakban csak az egymás kárára megszerezhető haszon jegyében folyó, állandó (zéró) összegű játszmákra összpontosult a kutatók figyelme.

A harmadik korszak az ötvenes-hatvanas évek fordulóján bontakozott ki. E korszakban az "agresszív stratégiákkal" szemben a kooperatív stratégiák kerültek fokozatosan előtérbe. Ennek magyarázata három tényezőben keresendő.

a.) Megjelent az atomháború valós veszélye, amely nem állandó (zéró összegű) "játszma". A mi veszteségünk fegyverkezési költségekben és emberéletben, nem jelentkezik az ellenfélnél nyereségként fegyverkezési költségekben és emberéletben, de másban sem igen. Az atomháború lehetősége végzetes mechanizmus beindítója lehet T.C.V. Schelling stratégia elmélete alapján "ő megtehetné, következésképpen meg kell tennem, következésképpen ő meg fogja tenni, következésképpen muszáj megtennem". E mechanizmusnak csak vesztesei lehetnek. Az egész emberiség veszít, esetleg bele is pusztul.

b.) Berobbant a köztudatba, tapasztalhatóvá vált az élet minden területén a társadalmi — gazdasági berendezkedés egyenes következménye: az energia—, környezeti— és nyersanyagválság.

c.) A jóléti világban, — jelesül Amerikában is kénytelenek voltak szembesülni az ember és ember közötti képtelen egyenlőtlenséggel, valamint azzal, hogy a kapitalizmus gazdasági — társadalmi intézményei elégtelenek még a jóléti világon belül is e problémák kezelésére.

A kooperatív stratégiák kidolgozására kifejezetten a

klasszikus kapitalizmus ideológiájának, Adam Smithnek, a nézetei elleni állásfoglalásként került sor.

Adam Smith azt képviselte, hogy a kapitalizmusban az egyének, bár mindegyikük kizárólag a saját hasznát keresi, mégis mintha valami "láthatatlan" kéz vezetné őket, végül is együttesen és öntudatlanul a közjót mozdítják elő.

A kutatók vizsgálódásának eredménye ezzel szemben röviden és tömören így foglalható össze: Nincs ilyen láthatatlan kéz! Az önérdéküket hajszoló egyének kíméletlen versenye nem áldást osztó "láthatatlan" kéz, sokkal inkább "láthatatlan" ököl, amely lesújt a közjóra.

Hankiss három, a téma kutatóitól kölcsönzött, példázatban írja le a jelenlegi helyzetet és annak megoldását. Az első példázat a Közlegelők pusztulása fejezet címet viseli. Példázatról van szó. Tudjuk a valóságban nem a továbbiakban ismert módon szűnt meg a közlegelők intézménye, bár így is történhetett volna.

A közlegelők bizonyos eltartóképességgel rendelkeznek. Ha ezt az eltartóképességet figyelembe véve, minden gazda ennek megfelelő számú tehenet küld be a legelőre, akkor évről évre minden állat elérheti az optimális súlyát. Ha csak egy is többet küld, mindegyik, — az övé is —, kisebb súlyú lesz, mint a lehetséges optimum. Ha ezt egyre többen teszik, egyre kisebb lesz valamennyi tehen súlyja, egy határ elérése után pedig már egyszerűen minden tehen éhen pusztul. Aki több tehenet küld be, mint amennyit az az optimális eltartóképesség számára is, mint minden gazda számára megenged, az dezertál, hogy előnyre, többlet haszonra tegyen szert a többiekkel szemben. Kezdetben valóban többlet hasznot biztosít a dezertálás. Az első gazda, aki bárcsak egy tehenet küldhetne a legelőre, mégis kettőt bocsát ki, több pénzhez jut. Ha optimális esetben 1000 fontra húzhatna minden tehen, így ugyancsak 900 fontra húzhat, de míg mindenki más tehenenként 100 fontot veszít, ő a két tehenen 800 fontot nyer a többiek kárára. A dezertálók számának növekedésével, a haszon egyre csökken. A későbbiekben már nem is a haszon reménye, hanem a veszteség réme kergeti a gazdákat a dezertálásba, míg végül elpusztulnak a tehenek, elpusztul a közlegelő, felkopik valamennyi gazda álla.

A példázat metaforikus. A világban tapasztalható folyamatokat képezi le. A belátható következmény elkerülése, az egyensúlyi helyzet visszaállítása (főleg, ha nem is volt ilyen még), korántsem egyszerű. Hősies kiugrás lehet egyénileg is, a maga biztos pusztulását vállalva ezzel a dezertálásból kimaradó. A folyamat egésze viszont csak akkor fékezhető le, illetve fordítható meg, ha többen egyszerre állnak át az egyéni maximális hasznot hajszoló életstratégiáról, a mindenkinek a lehetséges maximumot biztosító életstratégiára. Csupán így kerülhető el az egy idő után a korábbi nyertesekre és vesztesekre egyaránt lesújtó maximális veszteség. A példázatból jól látható, hogy nem csupán közgazdasági kérdéssről van szó. Pszichológia és szociálpszichológiai folyamatokkal

legalább annyira tisztában kell lennie és azt kezelni tudnia annak, aki célul tűzi ki a változtatást. A dolog belső logikája szerint enélkül mindaddig nincs megállás, amíg a végső tragédia megfordíthatatlanul be nem következik.

A kérdést még bonyolultabbá teszi, egyúttal viszont a megoldás felé mutató utat is jobban megvilágítja, ha további olyan példázatokat is felhasználunk, amelyben az egyiknek nem csupán ugyanannyit lehet nyernie, mint amennyit veszít a másik (állandó összegű játszma). Az emberi lét és együttlét bonyolult valósága ugyanis éppen ilyenek mutatkozik. Ennek megvilágítására szolgálnak a két fogoly dilemmájáról és a Többszereplős fogoly dilemmájáról szóló példázatok.

A két fogoly dilemmája a következő. Adva van két ember, akiket bankrablással gyanúsítanak. Elítélésükhöz nincs elegendő tárgyi bizonyíték. A vizsgálóbírónak szüksége van legalább egyikük beismerő vallomására. Hogy ezt kicsikarja, külön-külön hívhatja magához őket, s mindkettőnek a következőket mondja:

1a) Ha te teszel vallomást, a társad viszont tagad, akkor téged szabadon bocsájtlak, őreá viszont 10 év börtönbüntetést szabok.

1b) Ha ő tesz vallomást, és te tagadsz, akkor őt engedem el és te kapsz 10 év börtönt.

2. Ha mindketten vallomást teszték, akkor mindketten 5-5 évet kaptok.

3. Ha egyikőtök sem tesz vallomást, akkor a bankrablást ugyan megússzátok, de azért 1-1 évet valamilyen más disznóságokért csak a nyakatokba sózok.

Az állandó összegű játszmákra kidolgozott optimális stratégia (minimax) szerint, amely a saját érdekeit maximálisan érvényesíteni akaró és racionálisan gondolkodó ellenféllel szemben a lehetséges legnagyobb hasznot biztosítja, be kell vallani a tettet. A játékelmélet ezt domináns, azaz minden más döntésnél optimálisabb eredményt ígérő stratégiának nevezi. Így ugyanis, hogy függetlenül attól, hogy a másik vall-e legfeljebb 5 évre ítélik el, sőt ha a másik tagad, rögtön szabadon is engedik. Ha viszont nem vall, akkor is kap legalább 1 évet, de valószínűleg 10-et, mert a másik nagy valószínűséggel vallani fog. Neki is a vallomástevés ugyanis a domináns, azaz maximális nyereséggel kecsegtető stratégiája.

Ha tehát mindkét fél arra törekszik, hogy bebiztosítsa magát a legrosszabb ellen, a másik döntésétől függetlenül. (Ugye jól felismerhető, hogy ez a történelem kezdetétől az emberiség stratégiája), akkor mindketten kapnak 5-5 évet. De vajon helyesen döntöttek-e, amikor mindketten a maguk domináns stratégiáját választották. Bizony nem döntöttek jól. Ez a stratégia csak az állandó összegű, játszmákban válik be. A példa esetében, és az emberiség esetében, nem ilyenről van szó. Itt nemcsak egymás kárára (1/a és 1/b) hanem külső forrásból, a példa bírójától is nyerhetnek,

kevesebb büntetést (3. változat) ketten együtt 8 év szabadságot nyerhetnének, ha nem egymás ellen, hanem egymással együttműködve játszanának.

A többszereplős fogoly dilemmájának példázata az előző kettő kombinációja, azaz a közlegelők történetét nem állandó összegű, (hiszen a végkifejletben nyilvánvalóvá válik, hogy nem is az —, játszmának tekinti, hanem a fogoly dilemmájához hasonló külső forrásból nyerhetés vagy veszíthetés lehetőségét is felkínáló játszmának láttatja.

a) Itt is mindenki ugyanazon döntés előtt áll: dezertálni vagy kooperálni.

b) Itt is mindenkinek van domináns, vagyis mások döntésétől függetlenül neki hasznot hozó stratégiája.

c) Itt is mindenki jobban jár, ha minél többen nem a domináns, hanem a dominált, azaz a kooperatív, azaz a közös-optimális eredményt biztosító stratégiát választja.

d) Mindannyiuk közös-együttes haszna akkor a legnagyobb ebben a példában is, ha mindenki a dominált, kooperatív stratégiát választja. Legkisebb a haszon, végül mindenki százszázalékos veszteséget könyvelhet el, ha mindenki a dezertáló stratégia mellett dönt.

Itt jutottunk vissza Hankiss és a szociológia gondolatmenetének nyomán oda, ahova ezt megelőzően magam is némi költői emelkedettséggel már eljutottam. Hógörgeteg szerű társadalmi folyamatoknak a "hiányzó hős" megszületése csupán egy pillanatnyi megtorpanását eredményezheti. Tette ugyan önmagában hordja értékét akkor is, ha a folyamat megállítására elégtelen.

A lavina azonban görög tovább a pillanatnyi megtorpanás után is. Feltartóztatására, a folyamat megfordítására csak kooperatív stratégia, még hozzá kellő számú résztvevővel, ad valós reményt. A kooperatív stratégiát választók együttműködése: a koalíció-alakítás. Ez kevesebb is, több is és mindenképpen más, mint a kommuna. Nem feltételezi, bár nem is zárja ki életközösség létrehozását. Ebben kevesebb az utóbbinál. Több viszont abban, hogy a kommunában részt vehetők számát és a részvétel lehetséges módját az életközösség döntően meghatározza és minden előzetes ingyenes egyéb állítás ellenére csakis kevésbé rugalmas formában képzelhető el létezése. A koalíció viszont nem bíbelődik az életközösség még családban is számtalan megoldandó és olykor alig megoldható gondjaival. Nem szűkül le az együtt élni is tudók körére, hanem az együttműködni tudók nyilvánvalóan szélesebb körét célozza meg. A cél érdekében lehetséges együttműködésnek sokkal szélesebb skáláját teszi ily módon elérhetővé. Végül pedig több résztvevővel, szélesebb megközelítési lehetőségeket biztosítva a döntő cél, a mindenkinek optimális lehetőségek érdekében, az ehhez elengedhetetlenül szükséges kooperatív stratégiák felkutatására és megvalósíthatására fordíthatja minden

erejét.

A Társadalmi csapdák c. tanulmány szerzője is oda jut, hogy a mindenki mindenki ellen jegyében megfogalmazódó "domináns stratégia" ideig-óráig élvezhető egyéni előnyei után biztosra vehetően mindenki közös veszteségével záródó játszamája csapdájának elkerüléséhez a koalícióalakításhoz első és legfontosabb előfeltétel a kölcsönös bizalom és a kölcsönös bizalomból való kölcsönös tudás. Ennek a legfontosabb információnak az oda-vissza áramlása. Hankiss, ellentétben velem, leszáll a költői magasságokból. Sőt azt mondja, hogy vonatkoztassunk el a bizalomhoz kapcsolódó általános emberi és etikai értékektől. Szűkítsük le a bizalom fogalmát ebben az esetben a helyes (azaz mindnyájunk érdekét szolgáló) döntéshez. Szükséges és elégséges információkra mint: — tudjuk, hogy ő is azonosan ítéli meg a helyzetet, mint én; — tudjuk, hogy ő is képes racionális (a közös érdeket belátó gondolkodásra), mint én; — tudjuk, hogy őbenne is megvannak a szükséges személyiség tényezők ahhoz, akárcsak bennem, aminek elérésére vele szövetkezni akarunk; — tudjuk, hogy azonos értékeket tart szem előtt, mint én, sőt optimális esetben értékrendszerünk egésze azonos.

Hankiss úgy gondolja, hogy ha ezeknek az információknak birtokában van két ember, vagy egy nagyobb embercsoport egymásról, akkor és csak akkor képes hatékonyan szembefordulni az agresszív stratégiákkal és életképes, lavinát megállítani alkalmas koalíciót létrehozni.

A bizalom általa meghatározott szűkebb fogalmától az enyém különbözik, jóllehet nem tagadom, hogy ezeknek a tudása optimális feltétel. Magam részéről azonban szükségesnek és elégségesnek csupán annyit gondolok, hogy bizalom címen megelőlegezzem biztos információk híján is embertársaimnak azt, hogy képesek gondolkodni és képesek jól akarni. Ez az előleg a feltétele annak, hogy magam a "hiányzó hős" üres helyére álljak, s mégpedig nemcsak a biztos pusztulás esélyével. Ugyanis kinyújtom más felé is kezemet, hogy jöjjön velem.

Az így is — úgy is megfogalmazott bizalmon túl nincs és talán nem is szükségeltetik más aprólékosabb recept. Szükségeltetik viszont alighanem, hogy korábbi teológiai elmélyülésünk után, most a társadalomtudományok felé fordítsuk figyelmünket. Nevezetesen a pszichológiára, szociológiára, esetleg közgazdaságtanra is. Ezek segítségével tehetnének konkrétan megközelíthetővé, aktualizálhatnánk napjainkra az evangéliumok, a másféle-logika útjait, céljait.

Az ember világának vannak törvényszerűségei. Ezeket ajánlatos ismerni és figyelembe venni, ha másféle-logikára törekszünk ugyan, de a valóság talaján akarunk maradni és nem kívánunk holdkóros álmok álmodóivá válni.

Ugyanakkor a "miénk" világának úgy szintén "csak" törvényszerűségei, ha jobban tetszik "axiómái" vannak

s nem pedig tételes törvényei, vagy recept könyve. Segítségükkel, hozzájuk igazodva, de a szeretet fogalomkörén belül maradvány nyomába eredhetünk magunk is a szabadon szerető Isten végtelen fantáziájának. Szükségeket és adottságokat figyelembe véve mi is szabadon variálhatunk. Végtelen kombinációt hozhatunk létre fantáziátlan, merev, korlátok közé záró struktúrák, szabálygyűjtemények helyett. Bizalom kell hozzá, hogy szeretni tudjunk. Ismernünk kell a szeretet törvényszerűségeit. S ha bízunk és ismerünk, tehetünk bármit, a szeretet törvényszerűségein belül maradvány, aminek elgondolásához eléggé leleményesek, a véghezviteléhez eléggé elszántak vagyunk.

Olykor ugyanabban a kérdésben idő múltával, körülmények változásával egészen különböző magatartásban jelentkezik a másféle-logika.

Egy terjedő járvány kitérőkor, amikor kevés még a védelmet nyújtó oltóanyag és nagy a pánik, akkor az szeret, aki nem tülekedik érte, hogy az elsők között őt oltás be. Amikor viszont már elég az oltóanyag és az a közös érdek, hogy mindenki be legyen oltva további fertőzések és a járvány újabb fellángolását megelőzve ezzel, akkor az szeret, aki nem akar kibújni az oltással járó kellemetlenségek alól, hanem beoltatja magát. A szeretet logikájának közös mozzanata a két eltérő magatartásban csupán az, hogy aki szeret sem elsőségekben, sem kimaradásban nem kíván kiváltságos lenni.

A példa nyomán bizonyára sokan asszociálunk azokra a nagyon személyes tapasztalatainkra, hogy idő múltával körülmények változásával mennyi mindenre rájöhet, mennyi mindent másként láthat az ember. Amit korábban elképzelhetetlennek, vétkes könnyelműségnek tartottunk volna, ma elengedhetetlenül szükségesnek láthatjuk.

Az elmúlt negyven év diktatórikus rendszerében a magyar kereszténység legjava, köztük első helyen az engem felnevelő Bokor közösség ámulatra méltó leleményességet tanúsított az adott feltételek között az evangéliumi életeszmények valósításának lehetőségei felkutatásában.

A templomokba áhítatosan eljáró, prédikációt ájtatosan hallgatókból, aktív, öntevékeny, felelős, egymással ezernyi dologban együttműködni akaró és képes, felelős felnőttekké lettünk. Ez alatt az ebbe az iskolába nem járt egész társadalom, annak korábban felnőtt tagjai is, visszasüllyedtek az irányított, irányítás nélkül mozdulni sem tudó, az irányítás ellenében még gondolni sem merő gyermek szintjére.

Ma ezzel a felnőtt felelősséggel az új, megváltozott körülmények között ismét lépnünk lehet és kell. Abba az irányba, amelyet az a felismerés jelent, hogy: Isten Országá és magántulajdon nem árulhat meg egy gyékényen. Ha nem alakul ki a földön, annak legalábbis egy jelentős részén, a kooperatív életstratégiák térhódításának következtében a "miénk" világa, nemcsak Isten Országá, de valószínűleg Föld sem lesz.

5. Új idők, új kombinációk, új kihívások

5.1. Új idők

Ahogy korábban is számos mozzanattól álló életstratégiát alakítottunk ki egyénenként, közösségenként és a közösségek egészét tekintve is, sok tekintetben rendkívül eredeti kombinációban használva a stratégia egyes elemeit, úgy most is hasonló életstratégia kialakítását várja el tőlünk az új helyzetben a Szeretet, s túl ezen, saját jól felfogott érdekünk is.

Nem szeretnék nagy szavakat használni, mégis ki kell mondanom, hogy tőlünk és csak tőlünk várható el ez a stratégia. Tágabban úgy értem ezt a "tőlünket", hogy tőlünk, kelet-közép-európaiaktól. Szűkebben, az itteni Jézust-követőktől. Még szűkebben a Bokor közösségtől. Mindhárom állításomra mondok igazolásul valamit.

A jóléti társadalomban élő észak-atlanti világ feszeng ugyan az életélvezését olykor megzavaró, kapujukig kúszó gondok beszüremkedése következtében, de a lét amelyben él képtelenné teszi arra, hogy hamarabb felismerje az őt is fenyegető veszélyt, valamint, hogy tegyen is ellene, ameddig már a beszüremkedő gond nyomában járó katasztrófa alapjaiban nem rázza meg és szét háza, erődítménye biztonságosak vélt falait. Lehet, sőt szinte biztos, hogy akkor már késő a felismerés és nincs idő, nincs lehetőség a tette.

A harmadik világban élők szintén nem tehetnek semmit a folyamatok megállítása vagy csak lefékezése érdekében, legfeljebb siettethetik a végkifejletet. A kapitalizmus jelenlegi szakaszában, már többről van szó, minthogy egyik ember kizsákmányolja a másikat. Ma már a munkával rendelkezés, a kizsákmányoltság is kiváltságnak számít. Az emberek milliárdja, lassan milliárdjai kitaláltak gazdaságból, társadalomból, termelésből és fogyasztásból. Egyszerűen fölöslegesek s ezt minden módon tudomásukra is hozzák, agyukba és szívükbe vésik, a fizikai nyomor infernóiba lökést követően és mellett a lelki pokolba kényszerítést is elvégezve rajtuk. Ezeknek az embertömegeknek nem csupán gazdasági-szellemi apparátusuk nincs arra, hogy sorsuk változását elősegítő alternatívát teremtsenek, hanem egyáltalán semmilyen esélyük nincs a folyamatoknak való ellenszegülésre. Mivel fölöslegesek, ezért az együttműködésükre sem tart számot senki. Így tehát az együttműködés megtagadása sem kényszerítheti jobb belátásra az első világot. Egyetlen lehetőségük van a káosz további elmélyítésével (terrorizmus, stb.) felgyorsítani a folyamatot, s hamarabb idézni elő a végkifejletet (7/. Hinkelammert: Biztosítani a túlélést minden ember számára.)

Van azonban közepén egy régió a harmadik világ és a jóléti társadalmak között. Ez Kelet-Közép-Európa. Még nem süllyesztették a tehetetlenség és feleslegesség már csak pusztítani képes infernójába és még nem teszi képtelenné a zsigerekig, a tudattalanig behálózó jómód

a veszélyek felismerésére és az ellene hatékony alternatíva megteremtésére. Az itt élő Jézust-követők esélye, és ezért felelőssége is még nagyobb. Ismerik, ismerhetik a másféle-logikát. A legnagyobb az esélye, és ezért a felelőssége is a Bokor közösségnek, ugyanis kétséget kizáróan birtokában van a másféle-logika ismeretének, a szeretet axiómának.

Tanúsítja ezt az egyikünk által sem megkérdőjelezett, legfeljebb gyengécskén teljesített, vagy el-elszabotált adás eszményünk néhány évtizedes eredménye. Jó pár millió forint elment a harmadik világba annak következtében, hogy nem akartunk gazdagodni, megpróbáltunk kevesebbel megelégedni, mint amink van, vagy lehetne.

Tanúsítja ezt, hogy felismertük az evangéliumi arany szabályt, s ezen csak a Szentlélek elleni bűnt, azaz kristálytisztán meglátott igazságot legázolva tehetnénk túl magunkat.

5.2. Új kombinációk — új kihívások — új életstratégia

Mivel a korábbi körülmények megváltozván, ma más kényszerek, más eszközökkel kívánják terelni a világútot és benne minket, ugyanannak a szeretetnek, ami korábban mozgatott bennünket ma másként kell felelnie ezekre, ha továbbra is számot tart a szeretet névre.

A jelenlegi világrend középpontjában ma a verseny és a pénz áll. Gulág, ávóspince (a mi térfelünkön legalább is) nincsen. Van helyette viszont fogyasztásra és mind több fogyasztásra ösztönző, agymosó reklám és e világrend törvényeinek tiszteletben tartására, azaz az engedelmes fogyasztásra, és az ehhez szükséges versenyben szívvel-lélekkel-velővel, egész emberségünkkel való részvételre szorító fenyegetés. Munkanélküliség, hajléktalanság, éhezés réme riaszt el a sorból kilógástól. Az riaszt el, hogy harmadik világgá lehetünk. Sokkal rafináltabb, sokkal nehezebben megkerülhető ez a kényszer, mint volt a korábbi. Ugyanakkor, — legalábbis régióinkban jelenleg, és a mi számunkra, — sokkal szélesebb is a "miénk" világa felé kiterjedési lehetőségeinek a köre is.

Három kulcstényezőre kell legfőképpen koncentrálnunk, amelyek a jelen világ alapvető negatívumainak középpontjában állnak: a fogyasztás, a verseny és a pénz.

A jelenlegi világrend középpontjában a pénz áll. A verseny a mind több pénz megszerzése érdekében válik már kétséget kizáróan ámokfutássá.

A verseny résztvevőinek szeme előtt a fogyasztás lehetőségének délibábja lebeg, azért akar a győztesek között, az élbolyban lenni, hogy többet fogyaszthasson és azért akar az így első lenni, hogy véletlenül se ő legyen az, aki már nem is csak utolsó, hanem akit ki is zárnak a versenyből.

Évtizedek közösségi együttműködése következtében, ha az egymás iránt a koalíció-alakításhoz szükséges és elégséges bizalom teljességének nem is vagyunk

birtokában, de kivételes esélyünk van rá és ezért egészen különleges is a felelősségünk miatta, hogy tovább lépünk a bizalom elmélyítésében az előlegen, a Hankiss felsorolta kritériumok irányában :

— jussunk közelebb az azonos helyzet megítéléséhez
— tapasztaljuk meg, megismerve egymás döntéseit, hogy megbízhatunk egymás racionális döntési képességében

— vegyük észre egymásban, egymás életében a további nagy léptékű együttműködéshez szükséges személyiségtényezőket (akaraterő, következetesség, megbízhatóság)

— fedezzük fel mind több dologban a közöttünk meglévő érték és értékrendszer azonosságot.

Továbbá tudatosan fejlesszük is ezeket önmagunkban. Keressük meg azt a legkisebb közös nevezőt, s ez bizonyára nem a kommuna lesz, amelyben a korábinál szorosabb (hiszen eddig is együttműködtünk valahogyan) koalíciót. Alakítsunk ki egymás között, a korábbiakon túli közvetlen, elérhető célok jegyében. Korábban az együttműködés legfőbb célja a közösségi élet lehetőségének, a közösség tanító-munkája végzésének lehetővé tétele volt. Mellette és nem is utolsó sorban megfogalmazódott a fogyasztás mérséklése és összeszorítása a közösség tagjainak egyéni életében. Mindez a nélkülözök megsegítése érdekében történt. Ugyanígy a közösségen belül minimalizálódott a pénzforgalom. Számos szolgáltatást nyújtottunk ingyenes — kölcsönösség alapján egymásnak.

Messze túl azon, hogy apostoli tevékenységünk minden mozzanata nemcsak, hogy ingyenes volt, anyagi áldozattal is járt részünkről. Az ezekben való együttműködés, a koalíció ezek elősegítése érdekében azonban nem vált olyan kívánalomná, amelyre törekedtünk volna. A lehetőségek sem voltak adottak e kívánalmak reális kivitelezésére.

Korábban még csak nem is gondolkodhattunk azon, hogy magunk, sőt mások számára is munkahelyet, tisztességes kenyérkereseti lehetőséget biztosítsunk.

Elképzelhetetlen volt fantáziálni is alapítványokról, egyesületekről. Ma már mindkettő lehetséges.

Haladunk arra, hogy a nyugdíj és társadalombiztosítás is reális lehetőséget kínáljon alternatívák keresésére, kidolgozására.

Bízom Benne, hogy segít és kalauzol. Bízom Benne, hogy valóban minden következő percben, minden újabb emberi generációban megtalálhatjuk korábbi önmagunkat (Jn 16.12-24). Bízom Benne és ezért önmagunkban is bízom, hogy a történelem — és világvég helyett a "miénk" ezer színben, ezer formában, kimeríthetetlen változatosságban tündöklő világa bontakozik ki a földön munkánk nyomán és tart, és visz a végtelen felé.

(1992.)

VALÓ ZÉNÓ

SODRÁSBAN

- Bulányi György aranymiséjére -
Életed köntösét a sors bőven kiszabta,
bár, nekem úgy tűnik, most valahol szorít.
Kezedbe az Isten az Ő lámpását adta,
szemedben a lámpafénye mégis hunyorít.

Amióta ismerlek, ősz fejeddel százszor,
elénekelted már a szeretet dalát,
s nem csüggedtél akkor sem, ha százszor
szólítottad megtérésre a templom négy falát.

Hát miféle métely sorvasztja lelkedet,
vagy a történelem vasa szántott túl mélyre,
mert nem látom derűs, virágos kedvedet,
tán ősöd fordult bele a könyörtelen télbe?

Más bűja van a te vénülő szívednek,
nem terem gyümölcsöt az elvetett kalász!
Nincsen folytatása vértanú hitednek,
s így fogás nélkül maradt a jó öreg halász!

Hát tudd meg te halász, én is hal vagyok,
s ölelő hálódát büszkén viselem!
Bár nem vagyok akkora, mint azok a nagyok,
kikre hálóidat nap - mint - nap kivetted!

De hal vagyok, és nekem ez bőségesen elég,
mert úszásom szavaid sodrában rohan,
és szívárvány kíséri, amíg a tengerig elér,
ahol egyé válik vele örök boldogan.

X-X-X-X